

Nr 182.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa med reglering av vattenavrinningen i Motala ström mellan Vättern och Roxen sammanhängande frågor m. m.; given Stockholms slott den 7 mars 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Th. Borell.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1930.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDBIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen, statsrådet Borell anför:

Tidigare i dag har Kungl. Maj:t på min hemställan beslutat förelägga riksdagen förslag om anvisande av medel för påbörjande av en kraftstationsanläggning vid Malfors i Motala ström mellan Norrbysjön och Roxen. Detta förslag, vilket avser sättet för utnyttjande av den fallhöjd, som staten för närvarande äger på nämnda sträcka av Motala ström, torde emellertid böra ses i sammanhang med en planerad reglering av vattenavrinningen i Motala ström mellan

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 1 saml. 149 häft. (Nr 182).

1

Vättern och Roxen. Beträffande de å sistnämnda sträcka befintliga vattenfallen må till en början här nämnas följande.

Närmast Vättern ligger den fallsträcka om cirka 15 meter mellan Vättern och Boren, som för närvarande utnyttjas i statens kraftstation i *Motala*.

Mellan Boren och Norrbysjön finnes en fallsträcka med i medeltal cirka 8 meters fallhöjd, till cirka 45 % tillhörande staten och i övrigt tillhörande *Motala* ströms kraftaktiebolag, som i sin kraftstation vid *Näs* utnyttjar sitt eget fall och på arrende en del av statens fallhöjd.

Nedanför Norrbysjön skulle staten enligt det av mig tidigare i dag tillstyrkta förslaget bygga en ny kraftanläggning vid *Malfors*, utnyttjande cirka 28 meters fall.

Närmast Roxen ligger slutligen fallet vid *Nykvarn* med omkring 4 meters fallhöjd, vilket till minst hälften äges av kronan och i övrigt av Linköpings elektriska kraft- och belysningsaktiebolag. Fallet tillgodogöres i en anläggning, tillhörig sistnämnda aktiebolag, som arrenderat kronans vattenrätt. Aktierna i bolaget ägas numera av Linköpings stad.

För en rationell kraftuttagning i statens två stora kraftstationer vid *Motala* och *Malfors* förutsättes en reglering av den naturliga vattenframrinningen i *Motala* ström. Till en mindre del har vattenfallsstyrelsen redan förvärvat rätt härtill på sträckan Vättern—Boren genom Kungl. Maj:ts dom den 19 december 1928. Den därav uppkommande ojämna tappningen utjämnas i Boren. För att denna reglering skall kunna föras vidare i önskvärd omfattning måste rubbning ske i den naturliga vattenframrinningen på hela sträckan Vättern—Roxen samt utjämning äga rum både i Boren och Roxen. Norrbysjön anses däremot på grund av sin ringa storlek icke hava något större värde för regleringen.

För genomförande av dessa vattenregleringsplaner är det synnerligen önskvärt att träffa uppgörelse med de båda enskilda ägarna till kraftanläggningarna vid *Nykvarn* och vid *Näs*. Då staten å hela fallsträckan Vättern—Roxen äger en betydande majoritet, kan visserligen med vattenlagens hjälp rätt till vattenreglering förvärfvas. En sådan rätt skulle dock föregås av en långvarig och kostsam domstolsbehandling och bliva förknippad med invecklade bestämmelser. Vattenfallsstyrelsen har därför funnit klokast att söka genom direkta underhandlingar träffa uppgörelser, som giva styrelsen största möjliga frihet att sköta vattenregleringen, såsom det bäst passar styrelsens kraftdistribution.

Sedan dessa underhandlingar numera slutförts, har *vattenfallsstyrelsen* med skrivelse den 13 februari 1930 till Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning överlämnat resultaten av desamma nämligen *dels* ett med Linköpings elektriska kraft- och belysningsaktiebolag ingånget preliminärt avtal angående förvärv av *Nykvarns* kraftstation, *dels* ock ett med vissa personer träffat förslagsavtal angående förvärv av aktiemajoriteten i *Motala* ströms kraftaktiebolag, vilket bolag äger kraftstationen vid *Näs*.

Jag ber nu att få upptaga de av styrelsen framlagda förslagsavtalen till prövning.

Vad först angår uppgörelsen med Linköpings elektriska kraft- och belysningsaktiebolag angående förvärv av Nykvarns kraftstation, har vattenfallsstyrelsen inledningsvis omnämnt, att nämnda kraftstation, som togs i bruk år 1908, är försedd med maskineri för utnyttjande av omkring 30 sekundkubikmeter, fördelat på tre aggregat, samt har utrymme för insättande av ett fjärde maskinaggregat. Fallhöjden är omkring 4 meter, och vid nämnda fallhöjd kan det nuvarande maskineriet avgiva 800 kilowatt. De nu befintliga turbinerna äro insatta i öppna turbinkammare och försedda med vardera 4 löphjul, placerade å vertikal axel, som direkt driver den på maskinsalens golv stående elektriska generatoren. Från kraftstationen utgår en dammbyggnad av omkring 90 meters längd, utförd av granitmurverk och gående i vinkel över strömmen.

Enligt det förslag till överenskommelse, som av vattenfallsstyrelsen uppgjorts med bolaget och som, jämte därtill hörande två tilläggsavtal, torde få fogas vid statsrådsprotokollet (*bilaga 1 a, b) och c)*), skulle kronan förvärva all bolagets egendom vid Nykvarn, innefattande — förutom bolaget tillhörig vattenrätt — kraftstation med dammbyggnad samt tillhörande markområde med bostäder. Angående avtalets innebörd i övrigt har vattenfallsstyrelsen i sin skrivelse anfört följande:

Förslaget är uppgjort på de grunder, som enligt vattenlagen gälla för förvärv av minoritetsandelar i vattenfall. Bolaget skall alltså för överlåtelsen av sin vattenrätt och sin kraftstation erhålla en energileverans av en storlek, som motsvarar vad bolaget kunnat utvinna ur stationen, mot det att bolaget till staten gäldar ersättning för uttagningskostnaden. Uppgårelsen med bolaget är uppdelad i trenne avtal, ett huvudavtal, som innehåller bestämmelserna om förvärv av Nykvarnsstationen mot leverans för all framtid av elektrisk energi på vissa angivna villkor, samt härtill knutna två tilläggsavtal, som under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande av huvudavtalet kunna ingås å kronans vägnar av vattenfallsstyrelsen, men som här för fullständighetens skull biläggas. Det ena av dem avser att reglera energileveransen till bolaget, intill dess att den ovanför planerade anläggningen vid Malfors tagits i bruk. Det andra avser att tillförsäkra bolaget leverans på normala villkor av tillskottskraft. Det belopp om 20,000 kronor, som styrelsen enligt § 7 av tilläggsavtalet nr 1 skall till bolaget gälda som bidrag till förstärkande av vissa kraftledningar, är inräknat i det anslag å 9,800,000 kronor, varom framställning denna dag gjorts för utbyggande av kraftanläggningen vid Malfors. Något särskilt anslag härför erfordras därför icke.

Genom den föreslagna uppgörelsen skulle sålunda kronan bliva ägare till Nykvarnsstationen och kan från denna station leverera den ersättningskraft, som belöper å bolaget. Därjämte kan vattenfallsstyrelsen tillgodogöra statens egen vattenkraft i denna del av strömmen i samma kraftstation, som dock härför bör moderniseras och utvidgas. För närvarande erfordras emellertid inga åtgärder härför, men styrelsen kommer vid lämplig tidpunkt att framlägga förslag härtill.

I detta sammanhang vill styrelsen också framhålla, att bolaget, vars tjuguariga arrende av kronans andel i Nykvarnsfallet upphört och tills vidare förlängts på korta perioder, hos Söderbygdens vattendomstol hemställt om tillstånd att jämlikt 2 kap. 6 § vattenlagen få fortfarande nyttja kronans vatten. Styrelsen hyser visserligen den uppfattning, att detta stadgande i förevarande fall icke är tillämpligt, men det innebär givetvis en vinst att genom en uppgörelse få en processanledning undanröjd.

Uppgörelse med Linköpings elektriska kraft- och belysningsaktiebolag angående förvärv av Nykvarns kraftstation.

Sammanfattningsvis framhåller vattenfallsstyrelsen, att de fördelar, som staten skulle vinna genom förvärvet av Nykvarnsstationen på det sätt, avtalet innebär, i främsta rummet äro, dels att vattenfallsstyrelsen erhåller fria händer att sköta vattenframsläppningen vid den blivande kraftstationen vid Malfors ovanför Nykvarn på det sätt, som bäst överensstämmer med styrelsens intressen, dels att staten kan på av styrelsen angivet sätt utnyttja sin vattenkraft vid Nykvarn. Då dessa fördelar skulle erhållas mot en enligt styrelsens mening skälig ersättning, har styrelsen tillstyrkt det uppgjorda avtalets godkännande, därvid styrelsen tillika hemställt om rätt att vid tillämpningen vidtaga sådana smärre tekniska ändringar i avtalet, som kunna befinnas önskvärda.

I avgivet utlåtande den 21 februari 1930 har *riksräkenskapsverket*, som yttrat sig endast i vad angår de i vattenfallsstyrelsens skrivelse den 13 februari 1930 framlagda förslagens budgettekniska sida, beträffande den här avsedda uppställningen med Linköpings elektriska kraft- och belysningsaktiebolag allenast påpekat, att den föreslagna formen för överlåtelsen icke medgäve redovisning över riksstaten av det genom överlåtelsen skedda förvärvet. Då uppställningen emellertid anslöte sig till de grunder, som enligt vattenlagen gällde för förvärv av minoritetsandelar i vattenfall och då liknande uppställningar tidigare genomförts, funne riksräkenskapsverket icke skäl föreligga att motsätta sig den föreslagna anordningen.

Departementschefen. Redan av vad som antytts i samband med behandling av förslaget om påbörjande av en ny kraftstationsanläggning i Motala ström vid Malfors torde framgå, att det för ett lämpligt anordnande av driften vid denna kraftstation är av vikt att kunna reglera framsläppningen av vatten ovanför Nykvarns kraftstation på sätt, som bäst överensstämmer med vattenfallsverkets intressen. Genom det nu ifrågasatta förvärvet av kraftstationen vid Nykvarn samt av den Linköpings elektriska kraft- och belysningsaktiebolag tillhöriga vattenkraften i detta fall skulle vattenfallsstyrelsen erhålla nödig rörelsefrihet härutinnan. Därjämte skulle vattenfallsverket efter ett sådant förvärv kunna i egen anläggning tillgodogöra sig statens vattenkraft vid Nykvarn. Då dessa syften synas mig betydelsefulla, finner jag önskvärt att förvärvet kommer till stånd.

Enligt det upprättade preliminära huvudavtalet — vilket skulle bliva gällande under förutsättning att detsamma senast den 1 juli 1930 godkänts av Kungl. Maj:t — skulle ersättning för överlåtelsen av bolagets vattenrätt och kraftstation utgå i form av en energileverans för all framtid, avvägd med hänsyn tagen till storleken av den energi, som bolaget kunnat utvinna ur kraftstationen. Avtalets bestämmelser härutinnan och i övrigt hava icke givit mig anledning till erinran. Jag vill alltså tillstyrka, att riksdagens godkännande av huvudavtalet inhämtas. Vid tillämpningen av avtalet torde vattenfallsstyrelsen böra äga rätt att vidtaga de smärre tekniska ändringar, som kunna befinnas önskvärda och om vilka överenskommelse må kunna träffas.

Såsom framgår av huvudavtalets § 19, erfordras för detsammans giltighet även godkännande av bolagets stämma. Dylikt godkännande har ännu ej läm-

nats, men då anledning saknas till antagande att detta ej skulle komma att givas, lärer hinder icke möta att nu underställa avtalet riksdagens prövning.

På sätt vattenfallsstyrelsen förutsatt torde, därest huvudavtalet godkännes av Kungl. Maj:t och riksdagen, de till detsamma hörande tilläggsavtalen kunna utan dylikt godkännande ingås av styrelsen å kronans vägnar. Enligt § 7 i tilläggsavtalet nr 1 skulle styrelsen å viss dag år 1931 till bolaget gälda ett belopp av 20,000 kronor, utgörande bidrag till anläggningskostnader för vissa ledningar m. m. Till detta belopp, mot vars erläggande anledning till invändning icke synes föreligga, har hänsyn tagits vid uppskattningen av anläggningskostnaderna för kraftstationen vid Malfors och detsamma kommer alltså att ingå i det anslag, som kan komma att anvisas för denna anläggning.

Med avseende å frågan om förvärv av förfoganderätten över Näs kraftstation må till en början omnämnas, att sedan åtskillig tid förhandlingar från vattenfallsstyrelsens sida förts i syfte att tillförsäkra staten rätt att genom kraftstationsdammen vid Näs variera framrinningen i Motala ström på sådant sätt, som krävdes för ett rationellt utnyttjande av statens vattenkraft vid Motala samt mellan Norrbysjön och Roxen. Såsom ett resultat av dessa förhandlingar ingick vattenfallsstyrelsen med Motala ströms aktiebolag den 31 januari 1929 ett avtal rörande ordnande av förhållandena mellan styrelsen och bolaget med hänsyn till viss förpliktelse, som bolaget såsom ägare till Näs kraftstation genom avtal den 23 februari 1917 åtagit sig, särskilt med avseende å veckoreglering av vattenavrinningen i Motala ström.

*Uppgörelse
angående för-
värv av aktie-
majoriteten i
Motala ströms
kraftaktie-
bolag.*

Med *skrivelse den 12 februari 1929* överlämnade *vattenfallsstyrelsen* till Kungl. Maj:t nämnda avtal den 31 januari 1929 — beträffande vars innehåll jag tillåter mig hänvisa till handlingarna i ärendet — och hemställde därvid om avtalets godkännande.

Då denna skrivelse innehåller en vägledande redogörelse beträffande förhållandena vid Näs, torde densamma i huvudsakliga delar böra här återgivas. Styrelsen anförde däri bland annat följande:

Den vattenkraft, som numera är tillgodogjord i Motala kraftstation, vilken nu utnyttjar den huvudsakliga delen av fallhöjden mellan Vättern och Boren, förvärvades på sin tid till en del från Motala ströms kraftaktiebolag enligt ett den 23 februari 1917 med detta bolag ingånget avtal, som i det följande benämnes »huvudavtalet». Genom detta huvudavtal ordnades icke endast förvärvet av bolagets fallandelar mellan Vättern och Boren, utan, såsom framgår av § 14 i detsamma, träffades också vissa bestämmelser angående rätt för vattenfallsstyrelsen att föreskriva, huru vattenavtappningen för framtiden skulle av bolaget handhavas mellan Boren och Norrbysjön, så att densamma bleve för styrelsens ändamål lämpligast. De i nämnda paragraf intagna detaljbestämmelserna härom togo sikte därpå, att ett rationellt tillgodogörande av kronans vattenkraft i Motala ström såväl ovanför som nedanför Näs kraftstation kräver, att vattenframsläppningen vid kronans fall kan anpassas efter variationerna i de kraftbehov, som skola fyllas genom kraftleveranser från dessa fall. Eftersom efterfrågan på kraft i allmänhet är avsevärt mindre under söndagsdygnen samt under nätterna, bör kraftuttagningen nämligen koncentreras till de delar av verkdygnen, till vilka förbrukningen huvudsakligen är koncentrerad. Emedan bolagets kraftanläggning vid Näs är belägen mel-

lan Motala kraftstation och kronans övriga vattenfall i Motala ström, fordrar en tekniskt rationell anordning av kraftuttagningen, att även vattenframsläppningen vid Näs varieras på därefter avpassat sätt.

Vad beträffar variationen av vattenframsläppningen genom Motala kraftstation, har vattenfallsstyrelsen redan år 1922 gjort ansökan hos vederbörande vattendomstol om tillstånd till vidtagande av variabel tappning från Vättern och samtidigt om höjning av vattenståndet ovanför Motala kraftverk till Vätterns nivå samt om rätt att vidtaga de byggnadsarbeten, upprensningar m. m., som erfordras för ändamålet. Anslag härtill har också beviljats av 1921 års riksdag med sammanlagt 700,000 kronor. Målets handläggning vid vattendomstolen har krävt lång tid, i det att utslag meddelades först den 16 augusti 1926. Sedermera har ärendet ytterligare fördröjts genom överklaganden till vattenöverdomstolen och till Kungl. Maj:t. Slutligt utslag meddelades först den 19 december 1928.

Vattenfallsstyrelsens framställning om proposition till 1921 års riksdag om anslag till veckoregleringen av Motala ström avsåg en variabel tappning endast å sträckan mellan Vättern och Boren, alltså vid Motala kraftstation. Därvid förutsattes närmast, att en återutjämning skulle ske i Boren. I vattenmålet rörande veckoregleringen har styrelsen funnit sig böra till en början begära tillstånd — förutom till ökad dämningshöjd vid Motala kraftstation — endast till en reglering av sådan mindre omfattning, att återutjämningen av variationen i vattenframsläppning under varje vecka endast i obetydlig grad inverkar förändrande på vattenståndet i Boren. Det är till detta *första stadium av veckoregleringen*, som tillstånd erhållits genom Kungl. Maj:ts dom den 19 december 1928.

Enligt Kungl. Maj:ts brev den 21 augusti 1925 i anledning av vattendomstolens hemställan enligt vattenlagens 4 kap. 13 § äger styrelsen emellertid att inom två år efter nämnda dom fullfölja målet beträffande dess *andra stadium*. Därmed avses en mera fullständig anpassning av vattentappningen under varje vecka efter kraftbehovet med anlitande av ett utjämningsmagasin i Boren samt, efter utbyggnad av kronans vattenfall mellan Norrbysjön och Roxen, också variation av vattenframsläppningen mellan Boren och Roxen, i vilken sistnämnda sjö variationerna komma att slutligt återutjämnas.

Det nu ifrågavarande avtalet den 31 januari 1929 äsyftar särskilt att ordna förhållandet mellan kronan och bolaget med hänsyn närmast till det andra stadiet av veckoregleringen. Därvid erfordras i första hand, att dammen vid Näs uppföres till sådan höjd, att vattnet kan under vissa tider helt kvarhållas i Boren. Större delen av den bolaget tillhöriga dammbyggnaden därstädes är mycket bristfällig och behöver helt ombyggas. För att dammen skall kunna begagnas för veckoregleringen erfordras också, att de vattenrättsliga förhållandena bliva ordnade med hänsyn till såväl kronans som bolagets intressen. I avtalet hava i anledning härav intagits bestämmelser rörande dammens ombyggnad och fördelningen av kostnaderna härför, om rätt för styrelsen att begagna densamma för reglering av vattenföringen samt om dammens underhåll och skötsel för framtiden.

Avtalet innehåller förtydligande regler, som angiva i vilken mån bolaget bör på grund av 1917 års avtal vidkännas ersättning för skada å mark eller fiske samt för skada å vattenkraft och andra skador av teknisk natur, såsom å byggnader eller dylikt. Fördelningen av ersättningsskyldigheten mellan styrelsen och bolaget inbördes har därvid skett så, att bolaget skall principiellt svara för den bolagets rätt till dämning till höjden + 73.20 vid Näs kraftstation, som legat till grund även för 1917 års avtal.

Samtidigt med tillkomsten av huvudavtalet träffades mellan styrelsen och bolaget ett arrendekontrakt. Genom detsamma utarrenderades de kronan till-

höriga delarna av vattenkraften mellan Boren och Norrbysjön till bolaget för en tid av tjugu år, vilken utlöper den 14 mars 1937. Bolaget är enligt kontraktet skyldigt att tåla av kronan verkställd uppdamning av vattenytan i Norrbysjön till viss höjd, som motsvarar lämplig dämningshöjd vid utnyttjande av kronans nedanför denna sjö belägna fall, men äger för övrigt att under arrendetiden utnyttja den arrenderade fallhöjden och för detta ändamål verkställa upprensningar nedanför Näs kraftstation. Enligt § 9 i arrendekontraktet har bolaget optionsrätt till nytt arrende, under förutsättning att kronan icke själv skulle önska tillgodogöra sin vattenkraft. För det fall, att enighet icke skulle uppnås om villkoren för förnyat arrende, stadgar kontraktet emellertid rätt för kronan att tillgodogöra sin vattenkraft i bolagets kraftstation och i form av elektrisk energi uttaga den del därav, som vid arrendetidens utgång utnyttjas av bolaget, dock med skyldighet att ersätta bolaget dess omkostnader för energiens framställande. Bestämmelserna i kontraktet angående vad som skall inräknas i dessa omkostnader motsvara i princip bestämmelserna i 9 kap. vattenlagen om »uttagningskostnad», som skall erläggas av fallägare, vilken på grund av stadgandet i 2 kap. 5 § vattenlagen avstår vattenkraft mot ersättning genom elektrisk överföring av motsvarande kraftbelopp. Därest kronan efter arrendetidens utgång skulle begagna sig av rätten att tillgodogöra sin vattenkraft i bolagets kraftstation, inträder alltså i huvudsak samma förhållande, som om bolaget enligt vattenlagen finge tillgodogöra sig kronans ifrågavarande fallhöjd. Därtill är bolaget också berättigat enligt vattenlagens villkor, i det att den del av fallhöjden mellan Boren och Norrbysjön, över vilken bolaget disponerar, dels på grund av äganderätt och dels på grund av servitutsavtal med Göta Kanalbolag, gällande för all framtid, omfattar mer än hälften av hela fallhöjden mellan sjöarna. Kronans fallandelar kunna icke med ekonomisk fördel självständigt utnyttjas, och det är ej heller tekniskt-ekonomiskt möjligt att genom sammanslagning med kronans vattenfall i andra delar av Motala ström utnyttja vare sig hela fallhöjden mellan dessa sjöar eller huvudparten av kronans fallhöjd därstädes.

På grund av dessa förhållanden och då det vid meddelande av tillstånd till veckoregleringens andra stadium bör föreligga en klar och på vattenlagens bestämmelser grundad uppgörelse angående dispositionen för framtiden av fallsträckan mellan Boren och Norrbysjön, har i avtalet införts bestämmelse därom, att bolaget skall i sammanhang med den rättsliga behandlingen av målet om veckoregleringen göra ansökan om tillstånd att tillgodogöra kronans fall, bland annat genom upprensningar i lämplig omfattning nedanför Näs kraftstation. Undantag har dock gjorts för den allra nedersta delen av fallsträckan, som lämpligen kan tillgodogöras för kronans räkning medelst uppdamning av Norrbysjön. I anslutning därtill har bestämts, att nyss återopade arrendekontrakt skall upphöra att gälla från den tidpunkt, då skyldighet för bolaget inträder på grund av lagakraftvunnet utslag att lämna styrelsen ersättning för vattenkraften genom leverans av elektrisk energi, samt att styrelsen från samma tidpunkt och intill den 14 mars 1937, då kontraktet eljest skulle upphört att gälla, utarrenderar ersättningskraften till bolaget mot samma årliga arrendeavgift och villkor i övrigt, som äro intagna i arrendekontraktet.

Under ärendets behandling i vattenfallsstyrelsen tillkännagåvo ledamöterna Hagelin och Herlenius *avvikande mening* och avgåvo särskilda yttranden.

Herr *Hagelin* — vars yttrande var dagtecknat den 26 oktober 1928 och alltså innan Kungl. Maj:ts dom i målet om det s. k. första stadiet av veckoregleringen av Motala ström meddelats — anförde följande:

Alla de i Motala ström mellan Vättern och Roxen belägna vattenfallen tillhöra för närvarande kronan med undantag av dels det i närheten av strömmens utlopp i Roxen belägna vattenfallet vid Nykvarn, i vilket dock åtminstone hälften tillhör kronan, samt dels det vid Näs nedom strömmens utlopp ur Boren belägna vattenfallet, vilket äges till cirka 45 % av kronan och till återstående cirka 55 % av Motala ströms kraftaktiebolag.

För närvarande pågår en av kronan anhängiggjord rättegång, som avser att vinna tillstånd till veckoreglering av Motala ström vid Motala m. m. Tillstånd till denna reglering i en på sådant sätt begränsad omfattning, att den icke berör vattenståndet i Boren och vattendraget med sjöar där nedanför, det så kallade första stadiet, har meddelats av underdomstolarna, men är målet för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Avsikten är att, så snart slutgiltigt tillstånd erhållits till genomförandet av första stadiet, fullfölja talan för vinnande av tillstånd till det så kallade andra stadiet, vilket innebär en utvidgning av regleringen, som kan utöva inverkan även på vattenståndet åtminstone i Boren. Det förslag till avtal, som enligt styrelsemajoritetens beslut skall läggas till grund för underhandlingar med Motala ströms kraftaktiebolag, vilket såsom nämnts äger cirka 55 % av vattenkraften i strömfallet vid Näs, avser bland annat att bolaget, med ett mindre bidrag av kronan, skall ombygga den nu vid Näs i förfallet skick befintliga dammen, som alljämt skall förbliva bolagets tillhörighet, samt att bolaget på sin bekostnad skall handhava vattenavtappningen mellan Boren och Norrbynsjön, d. v. s. skötseln av dammen vid Näs, på sådant sätt, som blir för styrelsens ändamål lämpligast. Genom det mellan styrelsen och bolaget den 23 februari 1917 träffade avtalet, varigenom bolaget till kronan överlätit bolaget tillhöriga vattenfall i Motala ström mellan Vättern och Boren, har bolaget nämligen i § 14 åtagit sig förpliktelsen att handhava vattenavtappningen mellan Boren och Norrbynsjön på nyss angivet sätt. Emellertid har det befunnits, att bolaget icke, som vid avtalet den 23 februari 1917 förutsatts, lagligen innehar sådana rättigheter, att bolaget kan fullgöra de förpliktelser, som bolaget sålunda iklätt sig. Meningen är nu, att bolaget i samband med att kronan fullföljer sin ansökan om tillstånd till veckoregleringens andra stadium, skall söka tillstånd till ombyggnad av dammen vid Näs och handhavande av skötseln av densamma på sådant sätt, att kronans intressen beträffande veckoregleringen tillgodoses. Det av styrelsemajoriteten förordade förslaget till avtal med bolaget avser att ordna förhållandena mellan styrelsen och bolaget närmast med avseende på den förestående veckoregleringen, och är avsikten att, om ett dylikt avtal kommer till stånd, ingiva detsamma till vattendomstolen i veckoregleringsmålet. Det torde icke behöva erinras, att ett sådant avtal endast reglerar förhållandet kontrahenterna emellan men icke är bindande för andra rättsägare i vattendraget. Domstolen är sålunda oförhindrad att, oberoende av avtalet, rörande de förhållanden som däri beröras meddela andra bestämmelser än avtalet innehåller, vilka bliva gällande för andra rättsägare i vattendraget än kontrahenterna och även för sådan ägare av strömfallet vid Näs eller andel däri, som icke blir bunden av avtalet. Detta är av desto större betydelse som förpliktelsen att ombesörja skötseln av dammen vid Näs på sådant sätt, att vattenavrinningen därstädes blir för styrelsens ändamål lämpligast, icke torde kunna skyddas genom in-teckning. De garantier mot bristande underhåll och skötsel av dammen, som man i avtalet sökt åstadkomma, erbjuda ej heller enligt min uppfattning den trygghet för ett snabbt och säkert avhjälpande av vad som häri kan brista, som måste fordras med hänsyn till de betydande intressen, som äro beroende av kronans kraftstation vid Motala och den eller de kraftstationer, som komma att anläggas för utnyttjandet av kronans vattenfall i Motala ström nedom Näs. Det föreslagna avtalet är därjämte särdeles komplicerat och fyllt av detaljerade

bestämmelser, som lätt kunna föranleda tvistigheter mellan kontrahenterna, vilka tvistigheter enligt avtalet skola avgöras av en skiljenämnd eller en institution, om vilken parterna enas, men vars beslut kan dragas under domstols prövning. Men härtill kommer, att man måste utgå därifrån, att vid domstolsbehandlingen av målet angående veckoregleringens andra stadium, i samband varmed kommer att handläggas frågan om rätt för bolaget att tillgodogöra sig kronan tillhörig vattenkraft vid Näs mot ersättning av elektrisk energi, måste bestämmas den strömfallsfastighet å bolaget tillhörig mark, med vilken rättigheten att tillgodogöra sig kronan tillhörig vattenkraft och skyldigheten att tillhandahålla ersättningskraft för framtiden kommer att bli förenad. Det vill med andra ord säga, att rätten till tillgodogörandet av kronans andel i vattenkraften vid Näs — helt eller delvis — frånges kronan och tillägges den bolaget tillhöriga strömfallsfastighet, som kommer att bildas. Det får ej heller förbises, att den utvägen står för bolaget öppen, att med stöd av 2 kap. 5 § vattenlagen framställa anspråk på att såsom ägare av cirka 55 % i vattenkraften vid Näs få mot den ersättning, som i vattenlagen bestämmes, tillgodogöra sig hela de kronan tillhöriga återstående cirka 45 % av vattenkraften, varigenom bolaget sålunda skulle komma att föfoga över hela vattenkraften vid Näs. Härigenom skulle sålunda vid Näs mellan kronans kraftstation vid Motala och de kronan tillhöriga vattenfallen nedom Näs bildas ett strömfall, i vilket ingå cirka 45 %, som tillhöra kronan, men vilket ett enskilt bolag skulle äga rätt att i sin helhet tillgodogöra sig.

Det torde med allt fog kunna påstås, att i fråga om förvärv för statens räkning av strömfall i ett vattendrag bör gälla den principen, att i möjligaste mån söka förvärva samtliga vattenfallen däri eller åtminstone sådana, som bilda ett komplex eller kunna försvåra tillgodogörandet av kronan tillhöriga andra strömfall i vattendraget. Denna princip har även följts av vattenfallsstyrelsen, exempelvis vid inköp av samtliga vattenfall i Göta älv.

I detta fall tillgripes däremot ett förfaringssätt, som föranleder därtill, att kronan berövas cirka 45 % i ett för tillgodoseende av kronans intressen synnerligen väl beläget vattenfall samt att ett enskilt bolag, som lär stå i starkt beroende av bankintressen, kommer att föfoga över hela strömfallet. Kronan går därigenom förlustig av de fördelar, som ett förvärv med äganderätt av bolagets andel i strömfallet skulle medföra och varigenom varje »samröre» med och beroende av bolaget skulle kunna undvikas. Den säkerhet och den rörelsefrihet, som äganderätt av hela strömfallet i kronans hand skulle medföra, kan enligt min uppfattning och erfarenhet icke ersättas genom ett avtal av sådan art, som nu av majoriteten förordats.

Det av styrelsemajoriteten valda tillvägagångssättet är enligt min uppfattning desto betänkligare, som i och för statens kraftstation vid Motala — till vars förmån veckoregleringen, som är beroende av dammen vid Näs och skötselns av densamma, genomföres — nedlagts över 20 miljoner kronor och utbyggandet av de övriga kronan tillhöriga vattenfallen i Motala, varför utredningar pågå, även kommer att draga betydande belopp. Det torde jämväl vara klart, att kronans föfoganderätt med äganderätt över hela fallet vid Näs måste bli till fördel även för utnyttjandet av sistnämnda vattenfall liksom ock för en årsreglering av Vättern, när frågan härom i sinom tid tränger sig fram.

Det skäl, som huvudsakligast anförts mot ett förvärv med äganderätt av bolagets andel i strömfallet vid Näs och dess kraftstation därstädes, är att inköpet av vattenfallen mellan Vättern och Boren och anläggningen av kraftstationen vid Motala dragit över höva stora kostnader. Detta skäl är för mig icke övertygande, då det tvärtom under sådana förhållanden enligt min uppfattning bör, även med någon uppoffring från kronans sida, tillses att i den största utsträckning, som kan åstadkommas, beredes kronan större möjligheter

än nu föreligga att förfoga över vattenavrinningen i Motala ström från Vättern.

I enlighet med denna uppfattning är det angeläget att för kronans räkning med äganderätt förvärva bolagets andel i strömfallet vid Näs och dess kraftstation därstädes.

På grund av vad sålunda anförts och då jag anser att ifrågavarande förslag till överenskommelse icke medför den trygghet för kronan, som jag anser önskvärd, får jag reservera mig mot styrelsemajoritetens beslut, under framhållande därav att, enligt min mening, underhandlingar genast böra inledas med Motala ströms kraftaktiebolag för att söka med äganderätt för kronans räkning förvärva bolagets andel i strömfallet vid Näs och dess kraftstation därstädes, varvid bör tagas i beaktande, huruvida köpeskillingen helt eller delvis bör erläggas genom leverans från kronans sida av elektrisk energi.

Herr *Herlenius* förklarade sig anse det vara ekonomiskt riktigt, om kronan kunde förvärva hela vattenrätten vid Näs, då kronan nedlagt och förmodligen komme att nedlägga betydande kapital för vattenrättens utnyttjande såväl ovanför som nedanför Näs kraftstation.

Med anledning av dessa avvikande meningar avgav på vattenfallsstyrelsens begäran dåvarande regeringsrådet, numera *justitierådet J. N. Gärde* ett den 4 december 1928 dagtecknat yttrande, vari anfördes bland annat följande:

Styrelsen har önskat erhålla mitt uttalande, huruvida med hänsyn till en veckoreglering av Vättern till förmån för vattenfall mellan Vättern och Roxen sådana bestämmelser skulle enligt vattenlagen kunna meddelas rörande vattenhushållningen vid den mellan Boren och Norrbysjön belägna, ett enskilt bolag tillhöriga kraftanläggningen vid Näs, som vore erforderliga för säkerställande av regleringens genomförande och framtida bestånd utan att staten förvärvade äganderätt till anläggningen med tillhörande strömfall.

Fallhöjden mellan Boren och Norrbysjön uppgives utgöra omkring 7.3 m. Av denna fallhöjd förfogar Motala ströms kraftaktiebolag, som är ägare av kraftanläggningen vid Näs, dels på grund av äganderätt och dels enligt avtal, som är gällande för all framtid, över 4.26 m. Den återstående fallhöjden tillhör staten, som emellertid genom kontrakt upplåtit densamma till bolaget för tiden till den 14 mars 1937.

Enligt mig företedda handlingar har Aska, Dals och Bobergs häradsrätt efter ansökan av bolaget enligt utslag den 23 juli 1910 lämnat bolaget tillstånd att uppdämma vattnet till viss höjd ävensom vidtaga andra åtgärder för tillgodogörande av vattenkraften å ifrågavarande fallsträcka, varemot Göta hovrätt, där talan mot utslaget fullföljts av bland andra Georg Hultner i Borensberg, enligt en den 15 mars 1912 meddelad dom, som genom Kungl. Maj:ts dom den 12 juli 1913 blivit fastställd, med upphävande av häradsrättens utslag, såvitt Hultners rätt anginge, förklarar bolagets ifrågavarande ansökan icke kunna bifallas. Bolagets avsikt är nu, efter vad som uppgivits, att hos vederbörande vattendomstol göra ansökan om de redan utförda anläggningarnas godkännande ävensom viss, av Vätterns veckoreglering påkallad tillbyggnad, varom avtal skulle komma att träffas med vattenfallsstyrelsen. I samband med denna ansökan skulle bolaget, med stöd av 2 kap. 5 § vattenlagen, påyrka rätt att mot ersättning medelst kraftöverföring uttaga vattenkraften i statens falldel.

Såvitt framgår av för mig tillgängliga uppgifter, synes mot bifall till en ansökan av denna innebörd hinder icke möta. Enligt 14 kap. 3 § vattenlagen utsluter icke det förhållandet, att ifrågavarande falldel tillhör staten, tillämpning av bestämmelserna i 2 kap. 5 § samma lag. Storleken av den kraftersättning,

som skall utgå, bestämmas av vattendomstolen, varvid staten dock har att intaga ståndpunkt till frågan, huruvida staten vill deltaga i byggnads- och underhållskostnad eller om för detta belopp skall ske minskning i den kraftersättning, som eljest skulle utgått.

För veckoregleringens genomförande erfordras med den plan, som är avsedd att läggas till grund för densamma, vissa vattenhushållningsföreskrifter i fråga om dammbyggnaden vid Näs. Det lär vara styrelsens avsikt att i samband med vattenregleringsfrågans prövning påkalla meddelande av dessa. Denna fråga synes vara av samma innebörd som den, vilken avhandlas i 2 kap. 31 § vattenlagen angående rätt för ägare av strömfall att för utnyttjande av strömfallets vattenkraft påkalla ett regulativ för vattenhushållningen vid annan tillhörig byggnad. Sådant ärende prövas, såsom framgår av sistnämnda paragraf, enligt samma grunder som gälla för byggande i vatten, och beslutet äger samma mot envar bindande verkan som vattendomstolens beslut i byggnads mål. Beslutet är alltså gällande för framtiden mot såväl byggnadens ägare som annan, oavsett växlingar i äganderätten till följd av exekutiv försäljning eller annorledes.

I detta sammanhang har det spörsmålet framställts, huruvida någon ytterligare säkerhet står att ernå, om staten med äganderätt förvärvade de bolaget tillhöriga anläggningarna och falldelarna vid Näs. I fråga om detta spörsmål må till en början erinras, att jämväl för detta fall erfordras prövning vid vattendomstolen av den tilltänkta planen för vattenhushållningen. På denna punkt skulle det förhållandet, att staten är ägare, icke medföra någon som helst förändring av läget. Det kan emellertid tänkas, att vattendomstolens prövning skulle leda till fastställande av mer eller mindre vida marginalbestämmelser, inom vilka rörelsefrihet vore medgiven. Här inställer sig den frågan, huruvida denna rörelsefrihet kan tryggas för statens vidkommande anorledes än medelst statens äganderätt till kraftanläggningen.

Uti ett mellan styrelsen och bolaget den 23 december 1917 ingånget avtal har i § 14 intagits förbehåll därom, att styrelsen skall äga rätt föreskriva, huru vattenavtappningen mellan Boren och Norrbysjön skall av bolaget handhas, så att densamma blir för styrelsens ändamål lämpligast, varvid samtidigt ordnats vissa därav föranledda ersättningsfrågor.

Dessa avtalsbestämmelser äro givetvis bindande gentemot bolaget såsom nuvarande ägare av kraftanläggningen. För att de med visshet skola kunna påräknas bliva gällande jämväl mot framtida ägare, erfordras emellertid, att de intagas i vattendomstolens beslut rörande vattenhushållningen. Därest sådana föreskrifter kunna anses erforderliga för tillgodoseende av de intressen, som äro förknippade med veckoregleringen, torde något hinder för deras meddelande icke möta. Vattendomstolens beslut skulle alltså bland annat innehålla dels nyss antydda marginalbestämmelser, dels ock en föreskrift att det skulle tillkomma styrelsen att inom den sålunda bestämda ramen lämna de närmare direktiv, efter vilka vattenhushållningen skulle handhas. Visserligen är det obestriddigt, att en sådan anordning i tillämpningen kan bliva av en viss tyngd samt att vattenhushållningen skulle kunna försiggå med större lätthet, om staten vore ägare till dammanläggningen, men, såvitt jag kan förstå, bör dock den säkerhet, som på den nyss antydda vägen står att vinna, med hänsyn till statens intressen av veckoregleringen vara fullt tillfredsställande. Huruvida ur andra synpunkter ett statens förvärv av bolagets anläggningar och falldelar vid Näs kan anses önskvärt, ingår givetvis icke i mitt uppdrag att undersöka.

Enligt vad som meddelats mig, är det styrelsens avsikt att genom avtal med bolaget närmare ordna styrelsens förhållande till bolaget i de ämnen, som hurovan berörts. Detta avtal, vartill ett för mig företett förslag utarbetats inom styrelsen, skulle innefatta vissa tillämpningsföreskrifter till § 14 i det

tidigare avtalet. Utan att ingå på någon granskning av innehållet i nämnda förslag, anser jag uppenbart, att — även om flertalet av där omhandlade frågor synes kunna ordnas omedelbart på grund av vattenlagens bestämmelser — genom ett sådant avtal frågans behandling inför vattendomstolen dock skulle underlättas.

Genom beslut den 15 mars 1929 godkände *Kungl. Maj:t* det mellan bolaget och vattenfallsstyrelsen ingångna avtalet den 31 januari 1929.

I sin nu förevarande *skrivelse den 13 februari 1930* har *vattenfallsstyrelsen* anført, att det — såsom reservanternas inom styrelsen i nyssberörda ärende uttalat — funnes åtskilligt som talade för, att staten ur vattenkraftssynpunkt bleve ensam herre över vattenframrinningen på hela sträckan Vättern—Roxen och icke i avseende på den viktiga länken mellan de stora stationerna vid Motala och Malfors behövde befara friktioner med ett annat kraftintresse. Visserligen hade samarbetet med den nuvarande ledningen av Motala ströms kraftaktiebolag varit gott, men under årens lopp kunde ju mycket skifta. Av dessa skäl hade styrelsen upptagit förhandlingar för att tillförsäkra staten äganderätten till kraftstationen vid Näs. Sedan det icke visat sig möjligt att på rimliga villkor förvärva allenast kraftstationen med tillhörande vattenrätt, hade förhandlingar förts med ett konsortium om förvärf av aktiemajoriteten i bolaget.

Dessa förhandlingar hava nu lett till det avtal, vars godkännande styrelsen i förevarande skrivelse den 13 februari 1930 begärt.

Enligt detta avtal, som jämväl torde böra fogas såsom bilaga vid statsrådsprotokollet (*bilaga 2*), försälja vissa aktieägare i kraftbolaget 1,225 aktier för ett pris av 1,590 kronor per aktie, under förbehåll att avtalet varder av *Kungl. Maj:t* godkänt senast den 1 juli 1930. Hela aktiestocken i kraftbolaget utgör 2,347 aktier, varför genom avtalet kronan skulle erhålla något mer än halva antalet av bolagets samtliga aktier. Styrelsen har därjämte förbundit sig att på samma villkor lösa återstående aktier i bolaget, därest dessa hembjudas före utgången av år 1930.

Vattenfallsstyrelsen omnämner, att efter avtalets undertecknande majoritetskonsortiet trätt i förbindelse med övriga aktieägare och därefter meddelat, att med all sannolikhet så många av dem vore villiga att till staten försälja sina aktier på avtalade villkor, att en för staten fullt betryggande majoritet kunde erhållas.

Rörande avtalets innebörd i ekonomiskt avseende har vattenfallsstyrelsen anført följande:

Bolagets samtliga 2,347 aktier skulle med det enligt avtalet bestämda priset 1,590 kronor betinga en köpeskillning av 3,731,730 kronor. Bolagets tillgångar utgöras av Näs kraftanläggning i Brunneby socken, vilken kraftstation med tillhörande vattenfall enligt bokslutet för 1928 upptagits till ett värde av cirka 1,100,000 kronor. Kraftanläggningen utnyttjar en fallhöjd av cirka 5½ meter. Näs kraftanläggning kan beräknas per år lämna en energimängd av cirka 11 miljoner kilowattimmar. Efter rensning i strömmen kan en fallhöjd av 6 meter erhållas, varvid med utnyttjande av hela vattenmängden kraftstationen kan avgiva 16.6 miljoner kilowattimmar.

Bolaget äger vidare två mindre kraftstationer, nämligen Hättorps kraftstation i Tjällmo socken samt Starketorps kraftstation i Askersunds landsförsamling. Hättorps kraftstation är enligt 1928 års bokslut upptagen till ett värde av cirka 150,000 kronor och Starketorps kraftstation till ett värde av cirka 110,000 kronor. Tillhopa kunna dessa kraftstationer avgiva 1,2 miljoner kilowattimmar per år. I Motala stad finnes dessutom en reservstation installerad för 500 kilowatt, vilken drives med en dieselmotor. Reservstationen är enligt samma bokslut upptagen till ett värde av cirka 570,000 kronor.

Genom avtal den 23 februari 1917 mellan vattenfallsstyrelsen och bolaget, varigenom bolaget till kronan överlät huvudsakliga delen av den vattenkraft, som utnyttjas i Motala kraftverk, åligger det styrelsen att för all framtid avgiftsfritt tillhandahålla bolaget en maximal effekt av 3,333 kilowatt, varvid dock stadgas viss begränsning i energiuttagningen med hänsyn till den under varje vecka i medeltal disponibla vattenföringen. Denna leverans, som kan beräknas innefatta cirka 12 miljoner kilowattimmar per år och som ungefär utgör $\frac{1}{3}$ av Motala kraftverks kapacitet, har bokförts till ett värde av cirka 3,260,000 kronor.

Bolaget äger härjämte hög- och lågspänningsledningar, varigenom elektrisk energi distribueras till städerna Motala, Vadstena och Askersund med omgivande trakter. Enligt sagda avtal den 23 februari 1917 har vattenfallsstyrelsen förbundit sig att icke under 30 år från avtalets ingående leverera elektrisk energi inom ett distributionsområde, som omfattar sagda städer med kringliggande landsbygd, mot villkor, bland andra, att bolaget icke tillämpar högre pris, än att detsamma med högst 15 % överskrider vad som vattenfallsstyrelsen tillämpar för motsvarande leveranser. Bolagets hög- och lågspänningsledningar samt transformatorstationer äro bokförda till c:a 1,630,000 kronor.

Bolaget, som å Klakorps utjord vid Borensberg i Brunneby socken anlagt ett samhälle med vägar, avlopp, vattenledning m. m., äger fortfarande därstädes såväl bebyggda som obebyggda tomter samt driver rörelse med försäljning av tomter, distribution av vatten och elektrisk energi m. m. Bolaget äger vidare en lantegendom $\frac{1}{2}$ mantal Hälla nr 1 i Krigsbergs socken samt en kvarn vid Fivelstad, belägen cirka 1 mil från Vadstena, och en mindre kvarn och såg vid Borensberg. Dessa fastigheter, vilka äro taxerade till cirka 520,000 kronor, hava ett bokfört värde av cirka 590,000 kronor. Slutligen äger bolaget en förvaltningsbyggnad i Motala och mindre fastigheter i Motala, Vadstena och Askersund, bokförda till ett värde av omkring 197,000 kronor.

Bolagets samtliga tillgångar inklusive bolaget tillhöriga aktier och fordringar voro vid 1928 års utgång bokförda till ett belopp av 8,118,549 kronor 66 öre.

Bolagets skulder, ifall man bortser från aktiekapital och fonder, uppgå enligt 1928 års bokslut till 4,520,319 kronor. Under år 1929 har bolaget upptagit ett femprocentigt obligationslån å 3,600,000 kronor, vilket lån skall amorteras under åren 1930—1954, med rätt dock för bolaget att från och med den 15 februari 1939 på en gång återbetala hela oguldna låneåterstoden. På grund av gjorda amorteringar beräknas bolagets skulder utöver obligationslånet vid 1929 års slut uppgå till cirka 650,000 kronor.

Eftersom staten vid förvärv av samtliga aktier för dessa skulle erlägga 3,731,730 kronor och bolagets främmande skulder utgöra 4,250,000 kronor, kan det sägas, att staten för en summa av inalles 7,981,730 kronor förvärvar bolagets till 8,118,549 kronor 66 öre bokförda tillgångar. Visserligen bör avskrivning ske beträffande vissa tillgångar, för att de bokförda värdena skola komma ned till de verkliga tekniska värdena. Men i andra fall förefinnas övervärden, och därjämte representerar själva affärsrörelsen ett väsentligt värde.

Bolagets utdelningar hava för år 1919 utgjort 7 %, 1920 5%, 1921 5 %, 1922—1924 ingen utdelning, 1925 2 %, 1926 2 %, 1927 5 % och 1928 5 %. Avskriv-

ningarna hava under år 1924 utgjort cirka 270,000 kronor, 1925 cirka 260,000 kronor, 1926 cirka 206,000 kronor, 1927 cirka 176,000 kronor och 1928 cirka 176,000 kronor, d. v. s. under femårsperioden har avskrivits något över 1,000,000 kronor.

För bedömandet av bolagets utveckling kan det vara av intresse att omnämna storleken av bolagets kraftförsäljning under föregående år. 1923 inflöto i kraftavgifter cirka 751,000 kronor, 1924 776,000 kronor, 1925 810,000 kronor, 1926 828,000 kronor, 1927 892,000 kronor, 1928 905,000 kronor och under år 1929 976,000 kronor.

Under år 1929 hava levererats cirka 20 miljoner kilowattimmar. Bolaget har dock icke fullt utnyttjat sin leveransförmåga, vilken utan ytterligare utbyggnad av kraftstationen i Näs under normala förhållanden kan beräknas till minst cirka 22 miljoner kilowattimmar per år.

Bolagets omkostnader hava givetvis icke stigit i samma proportion som inkomsterna, utan har bolaget, såsom framgår av förestående uppgifter, under senare åren kraftigt utvecklats. Bolaget har för år 1929 en inkomstökning av den storlek, att aktieägarna förbehållit sig att få lämna en utdelning av 7 %, vilket styrelsen funnit sig böra medgiva i avtalet. Enligt av vattenfallsstyrelsen gjord utredning bör staten, om icke något exceptionellt inträffar, vid köp av aktierna för 1,590 kronor per styck kunna påräkna 5 % vinst på det kapital, som användes för aktieköpet.

Visserligen får staten såsom huvuddelägare i bolaget bekosta större delen av den ombyggnad av dammen vid Näs, vilken, såsom framgår av styrelsens skrivelse den 12 februari 1929, är behöflig i samband med genomförandet av andra stadiet av veckoregleringen vid Motala, men staten kan också vid Näs tillgodogöra sig de fördelar, som av ombyggnaden bliva en följd.

I fråga om avtalets betydelse för vattenfallsverket framhåller vattenfallsstyrelsen, att styrelsen tack vare det herravälde, som staten genom det åsyftade aktieköpet skulle erhålla över bolaget, för all framtid kan behärska den viktiga vattenframsläppningen vid Näs utan att behöva befara några friktioner med främmande kraftintressen. Det intima samarbete, som efter förvärvet kan äga rum mellan Motala ströms kraftaktiebolag och vattenfallsstyrelsen, kan enligt styrelsen också medföra andra mycket betydande fördelar både i avseende på ett bättre utnyttjande av den nu till bolaget utgående evighetsleveransen av kraft och i fråga om kraftdistributionen i denna del av landet.

Om sålunda det framlagda avtalet har sin egentliga betydelse i sammanhang med ett tryggt, rationellt utnyttjande av kronans vattenkraft på hela fallsträckan Vättern—Roxen, finner styrelsen dock av redogörelsen rörande de ekonomiska förhållandena vid Motala ströms kraftaktiebolag framgå, att företaget även betraktat som en affär för sig kan förväntas giva en ur statens synpunkt skälig förräntning på det avtalade priset på aktierna.

Då fördelarna med förvärvet av Motala ströms kraftaktiebolag för statens kraftaffär i Motala ström i dess helhet ansetts så betydande, har vattenfallsstyrelsen förklarat sig icke tveka att hemställa, att proposition om avtalets godkännande avlättes till 1930 års riksdag.

I fråga om formen för fortsättande av bolagets verksamhet efter övertagandet av aktiemajoriteten har vattenfallsstyrelsen anfört följande:

Det kan givetvis sättas i fråga, om ej staten, omedelbart efter förvärv av erforderlig aktiemajoritet, bör låta bolaget gå i likvidation och mot gäldande av bolagets skulder överföra dess egendom till vattenfallsstyrelsens förvaltning. Det möter emellertid vissa svårigheter att omedelbart genomföra en dylik åtgärd. Det av bolaget helt nyligen upptagna obligationslånet representerar vid inlösen ett betydande kapitalutlägg och långivarna äro för övrigt icke skyldiga att medgiva en omedelbar återbetalning av lånet. Låntagaren har dock rätt att från och med den 15 februari 1939 öka amorteringen eller helt återbetala lånet. Å andra sidan medför det vissa fördelar att åtminstone en tid framåt fortsätta rörelsen under bolags form. Under det att bolagets kraftproduktion och kraftdistribution helt naturligt skulle ansluta sig till vattenfallsstyrelsens verksamhet, ligga andra grenar av bolagets rörelse, såsom t. ex. exploatering av egnahemsområdet vid Borensberg och drivande av kvarnrörelsen vid Fivelstad, utanför styrelsens egentliga arbetsområde. Det bör undersökas, om ej dylik verksamhet, som ovedersägligen enklast och bäst bedrivs under bolags form, vid lämplig tidpunkt kunde avvecklas genom försäljning, vilken i så fall bör ske före inkorporering av bolagets egendom bland av vattenfallsstyrelsen direkt förvaltade tillgångar.

Det vill sålunda förefalla styrelsen lämpligast att tills vidare låta bolaget bestå, därvid styrelsen skall hava sin uppmärksamhet riktad på att, när gynnsamt tillfälle erbjuder sig, avveckla de grenar av bolagets rörelse, som ej lämpligen böra förenas med Motala kraftverk.

Vad slutligen angår sättet för finansiering av det föreslagna aktieförvärvet har styrelsen anført, att för gäldande av köpeskillingslikviden för aktierna — vilken, under förutsättning att samtliga aktier skulle hembjudas staten till inlösen, såsom förut nämnts skulle uppgå till 3,731,730 kronor — några lånemedel icke reserverats å den i 1930 års statsverksproposition framlagda lånebudgeten. Måhända kunde, yttrar styrelsen vidare, fördenskull den tanken vara värd beaktande, att medel till denna likvid kunde tagas ur kraftverkens förnyelsefonder. Av dessa är enligt styrelsen för närvarande hos riksgäldskontoret deponerat ett belopp av 21,600,000 kronor mot 2 års uppsägning. Vid 1929 års slut kvarstående, ännu ej därstädes deponerad behållning å samma fonder utgör cirka 525,000 kronor. För år 1930 beräknas nettoavsättningen till 2,225,000 kronor och för år 1931 till minst lika mycket.

Beträffande det av vattenfallsstyrelsen framlagda förslaget i fråga om formen för anvisande av medel till köpeskillings gäldande har *riksräkenskapsverket* i förenämnda utlåtande den 21 februari 1930 anført följande:

I sin skrivelse har vattenfallsstyrelsen ifrågasatt, att medel till köpeskillingslikviden för aktierna kunde tagas ur kraftverkens förnyelsefonder.

Beträffande användningen och placeringen av statens vattenfallsverks m. fl. affärsverks förnyelsefonder återfinnas gällande bestämmelser i Kungl. Maj:ts brev den 19 mars 1926. Enligt detta brev är bland annat föreskrivet, att, därest av särskilda anledningar förnyelsefondsmedel anses böra tagas i anspråk för arbeten och anskaffningar, som även innefatta en utvidgning eller en av den tekniska utvecklingen icke föranledd ökning av kapaciteten eller avsevärd höjning av kvaliteten, eller för nyanläggningar och nyanskaffningar, som icke stå i omedelbart samband med slopning, eller eljest för ändamål, som ej är att hänföra till ersättningsarbeten eller ersättningsanskaffning, användning av förnyelsefondsmedel för ifrågavarande ändamål icke må äga rum, med mindre Kungl. Maj:t, efter att i förekommande fall hava inhämtat riksdagens med-

givande, därtill lämnat tillstånd. I angivna bestämmelse förutsättes sålunda, att förnyelsefondsmedel i vissa fall kunna komma till användning för täckande av utgifter, som hänföra sig till andra ändamål än ersättningsarbeten och ersättningsanskaffning.

Under hänvisning till anförda bestämmelse rörande användningen och placeringen av förnyelsefondernas medel vill riksräkenskapsverket icke motsätta sig den av vattenfallsstyrelsen ifrågasatta anordningen att för nu ifrågavarande aktieförvärv utnyttja medel ur kraftverkens förnyelsefonder. Avgörande för riksräkenskapsverkets ställningstagande har härvid varit, att det föreslagna aktieförvärvet endast är av provisorisk karaktär och att vattenfallsstyrelsen avser att vid lämplig tidpunkt låta vidtaga åtgärder för införlivandet i statens vattenfallsverk av bolagets vattenrätt och anläggningar. Enligt riksräkenskapsverkets uppfattning förefinnes i ett fall sådant som det nu föreliggande intet hinder att till sistnämnda tidpunkt uppskjuta eventuell redovisning över riksstaten av för förvärvet erforderliga kapitalutlägg.

I detta sammanhang har riksräkenskapsverket framkastat tanken på en ändring i gällande regler för användningen av affärsverkens förnyelsefondsmedel. Härutinnan yttrar ämbetsverket:

Riksräkenskapsverket vill erinra, att tid efter annan från affärsverkens sida önskemål framställts om utnyttjande av förnyelsefondernas medel för ändamål, som ej äro att hänföra till ersättningsarbeten eller ersättningsanskaffning. Det kan enligt riksräkenskapsverkets uppfattning sättas i fråga, om den tämligen snäva begränsning av användningen av förnyelsefondernas medel, som hittills tillämpats, bör för framtiden vidhållas. Riksräkenskapsverket vill fördenskull förorda, att frågan om användningen och placeringen av affärsverkens förnyelsefonder upptages till särskild omprövning, i syfte att i nu förevarande avseende principiellt klarlägga, i vad mån en anordning mera överensstämmande med vad som tillämpas i enskild verksamhet bör genomföras även beträffande statens affärsverks kapitalinvesteringar. Det resultat, som kan framgå av en sådan omprövning, bör bli avgörande för det slutliga reglerandet av medelsanskaffningen för förvärvet av de Motala ströms kraftaktiebolag tillhörande anläggningarna.

I utlåtande den 27 februari 1930 hava *fullmäktige i riksgäldskontoret* rörande vissa med avtalet angående förvärv av aktiemajoriteten i Motala ströms kraftaktiebolag sammanhängande frågor anført följande:

Vattenfallsstyrelsen ifrågasätter, huruvida icke medel för gäldande av köpeskillingen för aktierna skulle kunna tagas ur statens kraftverks förnyelsefonder, av vilka 21,600,000 kronor äro deponerade i riksgäldskontoret på två års uppsägning. Styrelsen meddelar tillika, att nämnda fonders vid 1929 års slut kvarstående, i riksgäldskontoret ännu icke deponerade behållning utgjorde c:a 525,000 kronor, samt att nettoavsättningen till fonderna beräknades uppgå till 2,225,000 kronor för år 1930 och till minst lika mycket för år 1931.

Enligt de bestämmelser, vilka i Kungl. Maj:ts brev den 19 mars 1926 meddelats rörande användandet av kraftverkens förnyelsefonder, äger Kungl. Maj:t befogenhet att, efter riksdagens hörande, besluta att fonderna må disponeras även för sådana utgifter, som hänföra sig till andra ändamål än ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar vid statens kraftverk. I anledning härav och med hänsyn till den storlek, fonderna numera uppnått, är från fullmäktiges sida icke något att erinra mot att medel för ifrågavarande aktieköp anvisas att utgå ur dessa. Då köpeskillingen för aktierna, vilken skall erläggas under loppet av år 1930, sammanlagt utgör 3,731,730 kronor, men förnyelsefondernas av vattenfallsstyrelsen förvaltade tillgångar vid nämnda års ut-

gång beräknats uppgå till allenast 2,750,000 kronor, lärer det bliva nödvändigt att för gäldandet av en del av köpeskillingen taga i anspråk fondernas i riksgäldskontoret innestående medel; och äro fullmäktige villiga att av nyssnämnda medel tillhandahålla vattenfallsstyrelsen för ändamålet erforderligt belopp, utan att den stadgade uppsägningstiden av två år iakttages.

Vattenfallsstyrelsen har i sin framställning uttalat sig rörande frågan, huruvida Motala ströms kraftaktiebolag, efter det att styrelsen förvärvat erforderlig aktiemajoritet däri, bör träda i likvidation. Enligt fullmäktiges mening torde något hinder mot en sådan åtgärd icke förefinnas, om densamma ur synpunkten av styrelsens egna intressen anses lämplig; och torde riksgäldskontoret i så fall böra övertaga betalningsskyldigheten för bolagets obligationslån av år 1929. På liknande sätt har tidigare förfarits vid inköp av åtskilliga enskilda järnvägar, senast år 1917, då staten förvärvade äganderätten till Mora—Vänerns järnvägsaktiebolags järnvägar och riksgäldskontoret i samband därmed övertog betalningsskyldigheten för fyra av bolaget upptagna obligationslån.

Det genom Kungl. Maj:ts förberörda beslut den 15 mars 1929 godkända avtalet mellan vattenfallsstyrelsen och Motala ströms kraftaktiebolag avsåg att ordna förhållandena mellan vattenfallsverket och bolaget i främsta rummet med hänsyn till det blivande s. k. andra stadiet av veckoregleringen beträffande Motala ströms vattenföring, vilket stadium åsyftar dels en mera fullständig anpassning än hittills medgivits av vattenavrinningen mellan Vättern och Boren, dels ock, efter utbyggnad av kronans vattenfall mellan Norrbyssjön och Roxen, variation av vattenavrinningen jämväl å sistnämnda sträcka.

Även om måhända enligt berörda avtal skulle, efter genomförandet av nyssnämnda stadium av veckoregleringen, kunna ernås en viss grad av rörelsefrihet beträffande vattenavtappningen mellan Boren och Norrbyssjön, synas dock starka skäl tala för att staten, såvitt det på antagliga villkor är görligt, förskaffar sig möjlighet att ensam råda över den ur vattenhushållningssynpunkt viktiga kraftstationen vid Näs med därtill hörande vattenrätt. Endast under denna förutsättning torde full trygghet vinnas för att vattenfallsstyrelsen skall kunna för all framtid reglera vattenframläppningen vid Näs och därmed, efter förvärv tillika av Nykvarns kraftstation, rationellt utnyttja vattenkraften på hela sträckan Vättern—Roxen.

Enligt vad vattenfallsstyrelsen framhållit, har det visat sig icke vara möjligt att på rimliga villkor förvärva endast Näs kraftstation med därtill hörande vattenrätt. Vid sådant förhållande har styrelsen funnit sig böra förordna inköp av aktiemajoriteten i Motala ströms kraftaktiebolag, som är ägare av kraftstationen. Enligt det preliminära avtal, som härutinnan träffats mellan styrelsen och ett konsortium av aktieägare, skulle styrelsen för en köpeskillning av 1,590 kronor per aktie inköpa 1,225 aktier i bolaget, vars aktiestock utgör 2,347 aktier. Tillika har styrelsen förbundit sig att på samma villkor inlösa övriga aktier i bolaget, om de hembjudas före utgången av år 1930. Under förutsättning att samtliga aktier hembjudas till inlösen, skulle den totala köpeskillingen uppgå till omkring 3,700,000 kronor. Det är sålunda här fråga om en affär av betydande mått. Med hänsyn till de avsevärda fördelar, vilka enligt vad nyss framhållits skulle vinnas genom köpet, och i betraktande även av att detta

*Departement-
schefen.*

skulle utgöra det slutliga ledet i de åtgärder, som med betydande kapitalutlägg från statens sida vidtagits för förvärv av vattenkraft i Motala ström mellan Vättern och Roxen, anser jag dock att köpet bör komma till stånd. Av vad vattenfallsstyrelsen anfört angående bolagets ekonomiska ställning och utvecklingsmöjligheter synes mig för övrigt framgå, att köpet, även betraktat såsom fristående affär, icke kan anses vara för staten oförmånligt.

För erforderlig handlingsfrihet i frågor, för vilkas avgörande enligt aktiebolagslagen erfordras särskild röstpluralitet, är det av vikt att köpet kommer att omfatta större antal aktier än det av säljarna enligt avtalet erbjudna. Garantier har ock numera vunnits härför. Genom en den 21 februari 1930 dagtecknad handling hava nämligen säljarna förbundet sig att jämlikt § 6 i kontraktet hembjuda vattenfallsstyrelsen till inlösen ytterligare minst 653 aktier, vadan alltså försäljningen skulle omfatta minst fyra femtedelar av bolagets aktiestock. Enligt vad jag inhämtat, föreligger anledning till antagande, att än ytterligare antal aktier kommer att hembjudas till inlösen.

Mot avtalets innehåll i övriga delar har jag ej funnit anledning till erinran. Jag vill alltså tillstyrka, att riksdagens godkännande av detsamma äskas.

Vad vattenfallsstyrelsen föreslagit i fråga om formen för fortsättande av bolagets verksamhet efter statens övertagande av aktiemajoriteten föranleder icke anmärkning från min sida. Det torde vara lämpligt, att rörelsen fortsättes under bolagsform, intill dess en avveckling på antagbara villkor kan ske av sådana verksamhetsgrenar, vilka måste betraktas såsom främmande för vattenfallsverkets uppgift. Därefter torde bolaget böra träda i likvidation och dess vid likvidationen befintliga egendom införlivas med verkets tillgångar. På sätt fullmäktige i riksgäldskontoret framhållit, läser i samband med likvidationen betalningsskyldighet för bolagets obligationslån kunna övertagas av riksgäldskontoret, varom förslag i sinom tid torde få föreläggas riksdagen.

De närmare bestämmelser rörande handhavandet av bolagets rörelse m. m., som må finnas erforderliga, torde böra meddelas av Kungl. Maj:t.

Vidkommande sättet för finansiering av aktieförvärvet har vattenfallsstyrelsen ifrågasatt, att kraftverkens förnyelsefondsmedel härför skulle komma till användning. Detta förslag, som godtagits av riksräkenskapsverket och fullmäktige i riksgäldskontoret, anser jag mig på de av nämnda myndigheter anförda skälen böra, åtminstone såsom en provisorisk anordning, biträda. I anslutning till vad riksräkenskapsverket på denna punkt yttrat må framhållas, att frågan om redovisning över riksstaten av det för aktieförvärvet erforderliga kapitalutlägget torde böra göras till föremål för prövning i samband med införlivandet i vattenfallsverket av bolagets egendom efter det likvidation ägt rum.

Av fullmäktiges i riksgäldskontoret utlåtande framgår, att möjlighet föreligger att för köpeskillingens gäldande av förnyelsefondsmedel, som deponerats i riksgäldskontoret, taga i anspråk erforderligt belopp utan iakttagande av stadgad uppsägningstid.

Med anledning av vad riksräkenskapsverket anfört i fråga om jämkning i

nu gällande regler för användningen av statens affärsverks förnyelsefonder finner jag mig slutligen böra uttala, att det även enligt min mening synes önskvärt, att nämnda spörsmål upptages till omprövning. För vattenfallsverkets del synes en undersökning härutinnan kunna anknytas till behandlingen av vissa verkets förnyelsefonder vidkommande frågor, vilka berörts av de s. k. ekonomisakkunniga i ett av dem den 30 december 1929 avgivet betänkande.

På grund av vad jag i det föregående anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna vid statsrådsprotokollet såsom bilaga 1 a) fogat avtal (huvudavtalet) mellan vattenfallsstyrelsen för Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Linköpings elektriska kraft- och belysningsaktiebolag, å andra sidan, angående försäljning av kraftstationen vid Nykvarn m. m., med rätt för vattenfallsstyrelsen att vid avtalets tillämpning vidtaga de smärre tekniska ändringar däri, som kunna befinnas önskvärda och om vilka överenskommelse må kunna träffas;

dels godkänna vid statsrådsprotokollet såsom bilaga 2 fogat avtal mellan vattenfallsstyrelsen, å ena, samt direktören Otto Torell, advokaten Torsten Setterberg och bankdirektören Nils Brolén, å andra sidan, rörande överlåtelse av aktiemajoriteten i Motala ströms kraftaktiebolag;

dels ock medgiva, att för gäldande av de enligt sistnämnda avtal uppkommande kostnaderna må av kraftverkens förnyelsefondsmedel tagas i anspråk erforderligt belopp.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.

A v t a l.

Mellan Kungl. Vattenfallsstyrelsen för Kungl. Maj:t och Kronan, här nedan kallad Styrelsen, och Linköpings Elektriska Kraft- och Belysningsaktiebolag, här nedan kallat Bolaget, är följande avtal träffat rörande försäljning av kraftstationen vid Nykvarn m. m.

§ 1.

Överlåtelse
till Staten
av Ny-
kvarns
kraftsta-
tion m. m.

Bolaget försäljer till Styrelsen med full äganderätt *dels* kronoskatt kvarnen Nykvarn i Vreta Klosters socken; *dels* ock lägenheten Södra Malfors N:r 4 om 6 ar 12 kvm. avsöndrad från kronoskattelägenheten Södra Malfors N:r 2 i samma socken jämte till stamfastigheten hörande invid avsöndrade lägenheten befintlig vattenrätt i Motala ström.

I försäljningen inbegripes kraftanläggningen vid Nykvarn med därtill hörande byggnader.

Med försäljningen följer även *dels* den rätt, som tillkommer Bolaget enligt det av direktören Jonn O. Nilson till Bolaget transporterade kontraktet av den 12 okt. 1901 med D. Dahlgren såsom ägare av $\frac{1}{4}$ mantal Adamstorp i Vreta Klosters socken, innefattande rätt att förfoga över sagda hemmans vatten i Motala ström, m. m., *dels* all den rätt till dämning m. m., som på grund av ansökan av bemälda Jonn O. Nilson förvärvats enligt Gullbergs häradsrätts dom den 28 juni 1906 rörande tillstånd till damm vid Nykvarn.

Bolaget ansvarar för att på grund av denna försäljning Styrelsen för framtiden äger råda över vattnet å Motala ströms högra sida å sträckan fr. o. m. lägenheten Södra Malfors N:r 4 samt t. o. m. kronoskatt kvarnen Nykvarn, med undantag för vad som för närvarande tillkommer Kronan eller som kan föranledas av eventuell tillvaro i vattendraget av kungsådra, allmän farled eller allmän flottled. Fastigheterna överlåtas fria från alla in-teckningar utom följande, som må i fastigheterna kvarstå, nämligen:

1) en den 29 april 1903, § 40, i Nykvarn meddelad in-teckning, C. Aug. Beckman eller hans rättsinnehavare till säkerhet för dem under den tid, de voro innehavare av Kungsbros kronodomän, tillförsäkrad rätt att vid Kungsbros landsvägsbro för gårdens behov kostnadsfritt få levererade intill 25 elektriska hästkrafter enligt kontrakt den 4 april 1903 med Bolaget;

2) en den 29 april 1903, § 42, likaledes i Nykvarn meddelad in-teckning, Ludvig Schultze eller hans rättsinnehavare till säkerhet för dem enligt kontrakt den 1 april 1903 med Bolaget tillförsäkrad rätt att å anvisad plats vid Björkö huvudgård kostnadsfritt få levererade 10 effektiva hästkrafter;

3) en den 14 dec. 1904, § 48, i Södra Malfors N:r 4 meddelad in-teckning, Chokladaktiebolaget Motala till säkerhet för rätt till fritt tillträde till vattnet jämte rätt till badhus och tvättstuga vid stranden ävensom rätt till fiske enligt 3:dje punkten av ett den 19 nov. 1901 upprättat kontrakt med Bolaget jämte tillägg den 28 juni 1904.

Med överlåtelsen följa alla de vid kraftanläggningen och fastigheterna förefintliga inventarier, som tillhöra Bolaget och vilka nyttjas för anläggningens och fastigheternas skötsel och drift.

Styrelsen medger, att Bolagets och AB. Knutsbro Kraftstations nuvarande kraftledningar å kronoskattekvamen Nykvarn för all framtid få framgå över densamma. Därest servitutsinteckningar förefinnas, genom vilka rätt att hålla kraftledningar framdragna intecknats till förmån för Nykvarns kraftanläggning, förbinder sig Styrelsen att icke utan Bolagets medgivande lämna sin medverkan till att sådana inteckningar dödas.

§ 2.

Mom. 1. Styrelsen tillträder den enligt § 1 försålda egendomen den 1 januari 1931, och Bolaget skall dessförinnan överlämna gravationsbevis, utvisande, att de försålda fastigheterna äro gravationsfria med ovan i § 1 medgivna undantag. *Tillträdesdag, skatter.*

Skatter, som belöpa på fastigheten för tiden till tillträdesdagen, betalas av Bolaget, och för tiden därefter av Styrelsen.

Mom. 2. Bolaget står risken för vådliga händelser intill tillträdesdagen. Bolaget skall under tiden till tillträdesdagen väl underhålla kraftanläggningen, så att den då befinner sig i ett med det nuvarande likvärdigt skick. Skulle före tillträdesdagen inträffa eldsolycka, eller maskinskada, åligger det Bolaget att bota skadan, och är Bolaget berättigat att uppbära härför utfallande försäkringsbelopp. *Underhåll före tillträdesdagen m. m.*

Mom. 3. Lagfart må beviljas Styrelsen omedelbart på grund av detta avtal. Styrelsen skall ensam svara för lagfartskostnaden å detta fång. *Lagfart.*

§ 3.

Mom. 1. Såsom köpeskilling för vad Bolaget enligt § 1 i detta avtal till Styrelsen försäljer, skall Styrelsen till Bolaget från och med den 1 jan. 1931, i enlighet med vad här nedan bestämmes, för all framtid leverera *ersättningskraft* (E-kraft, E-effekt, E-energi). Denna kraft, vilken skall levereras från Nykvarn eller annan Styrelsens kraftstation, tillhandahålles Bolaget vid Nykvarn i form av trefasig växelström om normalt 50 per sekund och vid spänning, vilken på för Bolaget lämpligt sätt varieras mellan 9,500 och 10,500 volt (huvudspänning). Vid eventuell meningsskiljaktighet rörande spänningsregleringen förfares enligt § 18. *Leverans av ersättningskraft. Leveranspunkt m. m.*

Styrelsen förbinder sig att dag och natt året om och med de undantag, som i § 13 här nedan finnas angivna, tillhandahålla Bolaget E-kraften.

Intill dess Styrelsen byggt och tagit i bruk regleringsdammen vid Motala ströms utlopp ur Norrbysjön, skall E-kraften levereras enligt de i tilläggsavtal nr 1 angivna bestämmelserna.

Från den tidpunkt, då nyssnämnda damm tages i bruk, skall E-kraften tillhandahållas enligt här nedan angivna grunder.

Mom. 2. Om det i framtiden skulle vara tekniskt-ekonomiskt berättigat att ändra här ovan fastställd leveransspänning eller leveranspunkt, skall dylik ändring göras. Fråga om dylik ändring samt om fördelning av kostnaderna härför och eventuell ersättningsskyldighet kontrahenterna emellan skall i brist på åsämjande avgöras enligt § 18. Därvid skall hänsyn tagas till den fördel, olägenhet och skada, som ändringen kan medföra för båda kontrahenterna. *Tekniska ändringar.*

§ 4.

Styrelsens leverans av E-kraft till Bolaget sker efter Bolagets val enligt ettdera av nedan angivna alternativ 1 och 2. *Olika alternativ beträffande E-kraften.*

Vid alternativ 1 tillhandahåller Styrelsen åt Bolaget ett nedan angivet kraftbelopp, som anses likvärdigt med vad som vid utnyttjandet av halva vatten-

mängden i Motala ström och efter upprensning av kraftstationens avlopp, kan lämnas av kraftstationen vid Nykvarn med dess nuvarande tre maskinaggregat.

Vid alternativ 2 tillhandahåller Styrelsen åt Bolaget ett nedan angivet kraftbelopp, som anses likvärdigt med vad som vid utnyttjandet av halva vattenmängden i Motala ström och efter upprensning av kraftstationens avlopp kan lämnas av kraftstationen vid Nykvarn med dels dess nuvarande tre maskinaggregat, dels ett nytt fjärde aggregat, utfört för en vattenmängd av 14 m³/sek. vid 3.8 m. fallhöjd.

Om bolaget önskar leverans av E-kraft enligt alt. 2, skall Bolaget sex (6) månader i förväg därom hos Styrelsen göra skriftlig anmälan. Sker ej sådan anmälan, tillhandahålles kraften enligt alt. 1. Sedan ifrågasvarande anmälan blivit gjord, är Bolaget ej berättigat återgå till kraftuttagning enligt alt. 1.

§ 5.

E-kraftens storlek.

Mom. 1. För varje driftvecka tillhandahåller Styrelsen åt Bolaget ett kraftbelopp, som bestämmes på grundval av medelvattenmängden i Motala ström vid Motala under samma vecka. Styrelsen skall senast under driftveckans första dag till Bolaget meddela storleken av denna medelvattenmängd. Kraftbeloppets storlek framgår av nedan följande tabell, som är upprättad för båda de i § 4 angivna uttagningalternativen 1 och 2. De framgå även av bifogade diagram bilaga 1.¹ Driftveckan anses börja måndag kl. 7.

	Medelvattenmängd per driftvecka vid Motala.	Medeleffekt, som styrelsen tillhandahåller bolaget. <i>Medel-E-effekt.</i>	Maximieffekt, som styrelsen tillhandahåller bolaget. <i>Maximi-E-effekt.</i>
<i>Vid uttagning enligt alternativ 1.</i>			
Vid 15 m ³ /s		238 kilowatt	750 kilowatt
Ökning för varje m ³ /s utöver 15 och intill 46 m ³ /s		12 »	0
Vid 46 m ³ /s och därutöver		610 »	750 »
<i>Vid uttagning enligt alternativ 2.</i>			
Vid 15 m ³ /s		270 kilowatt	1,000 kilowatt
Ökning för varje m ³ /s utöver 15 och intill 50 m ³ /s		13 »	0 »
Vid 50 m ³ /s och därutöver		725 »	1,000 »

Vecko- och dygnsreglering.

Mom. 2. Bolaget äger rätt att, på sätt Bolaget finner lämpligt, fördela den under en driftvecka tillhandahållna, mot medel-E-effekten svarande energikvantiteten — *veckans E-energi* — på de särskilda dygnen, vilka räknas från kl. 7. Därvid skall dock iakttagas: att maximi-E-effekten icke överskrides och att den under något dygn uttagna energikvantiteten icke överstiger 22 % av veckans E-energi — *den maximalt per dygn tillhandahållna E-energien*.

Bolaget äger rätt att på sätt, Bolaget finner lämpligt fördela energien på dygnets olika timmar.

Reglering över längre period än veckan.

Mom. 3. Om Bolaget vid reglering av vattenföringen i Motala ström skulle tillfogas skada genom att medelvattenmängden per vecka vid Motala, vid naturligt vattenstånd i Vättern under + 88.47, och under för Bolaget olämplig tid, minskas under det värde, som vid naturligt vattenstånd i Vättern och med tillämpning av Kungl. Maj:ts dom av den 19 dec. 1928 skulle hava tappats, är Styrelsen skyldig att genom leverans av elektrisk energi lämna Bolaget ersättning, som kompenserar denna skada.

¹ Här utesluten.

Mom. 4. Energi, som Bolaget under driftveckan uttager utöver Bolaget tillkommande E-energi, kallas nedan *Ö-energi* (överenergi). Jämför § 9 mom. 2. *Överkraft.*

Effekt, som Bolaget uttager utöver Bolaget maximalt tillkommande maximi-E-effekt, kallas nedan *Ö-effekt* (övereffekt). Jämför § 9 mom. 3.

§ 6.

För uppmätning av Bolagets kraftuttagning uppsätter och underhåller Styrelsen på sin bekostnad i Nykvarns kraftstation följande mätapparater: *Mätanordningar.*

a) en subtraktionsmätare för oliksidig belastning här nedan benämnd Styrelsens A-mätare, som utvisar dels alla uttagna kilowattimmar, dels de kilowattimmar, som uttagits ovanför en subtraktionsgräns, kallad A-gränsen (se bilaga 1), inställd på maximi-E-effekten.

b) en registrerande effektmätare, här nedan kallad Styrelsens B-mätare, som registrerar den för varje kvartstimme uttagna medeleffekten.

Bolaget äger rätt att på sin bekostnad uppsätta och underhålla mätare jämte erforderliga mättransformatorer, avsedda att å Bolagets vägnar göra samma mätningar, som rörande Styrelsens mätare i denna § angivits.

Mätapparaterna skola vara av typ, som av kontrahenterna överenskommes.

§ 7.

De i § 6 omnämnda mätarna skola avläsas varje dygn kl. 7. Bolaget äger rätt att närvara vid avläsningarna. *Avläsning av mätarna.*

§ 8.

Kontrollering och justering av mätare och mätningresultat verkställs enligt de normer, som Styrelsen tillämpar i motsvarande fall gentemot städer av ungefär samma storlek som Linköping. *Kontrollering av mätarna.*

Skulle meningsskiljaktighet mellan Styrelsen och Bolaget uppstå om mätarna eller avläsningarna, förfares enligt § 18. •

§ 9.

Avräkning sker på följande sätt efter utgången av varje driftvecka. *Avräkning.*

Mom. 1. a) Veckans E-energi fastställs (se § 5 mom. 2).

b) Den maximalt per dygn tillhandahållna E-energien fastställs (se § 5 mom. 2).

c) För varje dygn fastställs den under A-gränsen uttagna energien (se § 6 a).

d) I den mån denna under något dygn överstiger den maximalt per dygn tillhandahållna E-energien, hänföres överskottet till Ö-energi.

e) Den under driftveckan totalt under A-gränsen uttagna energien minskas först med den under 1 d angivna Ö-energien. Restbeloppet minskas sedan med veckans E-energi.

f) Den efter sistnämnda subtraktion eventuellt uppkommande resten hänföres till Ö-energi.

Mom. 2. Den sammanlagda Ö-energien utgöres av energiuttagningen över A-gränsen med tillägg av energi, uttagen under A-gränsen enligt mom. 1 d och 1 f.

Mom. 3. Ö-effekten fastställs medelst B-mätaren (se § 6 b). Därest månadsskifte inträder under veckan, fastställs den högsta Ö-effekten för den gånnga månaden.

Betaling.

§ 10.

E-kraften.

Mom. 1. För E-kraften erlägger Bolaget följande avgifter:

A) en *grundavgift*, som utgår

vid uttagning enligt alt. 1 med tjugoniotusenethundra (29,100) kronor per år
 » » » » 2 » trettiosjutusentrehundra (37,300) kronor per år.

B) En *ersättningsavgift för dygns- och veckoreglering — veckoreglersersättning* —, som utgår med tretusensexhundra (3,600) kronor per år i såväl alt. 1 som alt. 2.

C) En *ersättningsavgift för årsreglering av Vättern — årsregleringsersättning* —, beräknad på samma sätt, som om Bolaget fortfarande självt utnyttjade halva vattenmängden i Motala ström medelst Nykvarnsstationen.

Ö-kraften.

Mom. 2. För den högsta Ö-effekt, som uttagits enligt § 9 mom. 3 under månaden i fråga, utgår en avgift av en (1) krona per kilowatt.

För Ö-energin (se § 9 mom. 2) utgår en avgift av tre (3.0) öre för intill 3 % av veckans E-energi (se § 5 mom. 2). För övrig Ö-energi erlägges fem (5) öre per kilowattimme.

Koltilläg
för Ö-kraft.

Mom. 3. Därest medelpriset per år och metrisk ton stora ångkol cif ostkusthamn enligt Kommerskollegii kommersiella meddelanden överstiger 30 kronor, ökas den avgift per kilowattimme, Bolaget skall erlägga enligt § 10 mom. 2 med 0.07 öre för varje överskjutande krona av nämnda kolpris.

Reglering
med hänsyn
till penning-
värdet.

Mom. 4. De i mom. 1, 2 och 3 angivna avgifterna må, om någondera kontrahenten så påfordrar, revideras med hänsyn till penningvärdets förändring, dock endast under förutsättning att penningvärdet avviker med minst 15 % från det värde, enligt vilket under mom. 1—3 angivna avgifter debiteras. Revision må ske tidigast för tiden från och med den 1 januari 1951 samt därefter ej oftare än vart 20:e år. Penningvärdet skall i främsta rummet bedömas med hänsyn till levnadskostnadsindexen. I brist på åsämjande om avgifternas förändring avgöres frågan enligt § 18.

§ 11.

Betalnings-
terminer.

Betalningen erlägges kvartalsvis i efterskott senast femton (15) dagar efter mottagandet av Styrelsens räkning till Styrelsens kassakontor i Motala på följande sätt:

Efter varje kalenderkvartals utgång erläggas:

dels en fjärdedel av den i § 10 mom. 1 A bestämda grundavgiften,

dels en fjärdedel av de i § 10 mom. 1 B och C bestämda regleringsersättningarna,

dels avgift enligt § 10 mom. 2 för eventuellt under det gångna kvartalet uttagen Ö-effekt av Ö-energi.

Vid likviden för årets sista kvartal debiteras eventuell avgift enligt § 10 mom. 3.

Till varje debiteringskvartal räknas de driftveckor, vilkas måndagar falla inom kvartalet.

Skulle Bolaget trots två anmaningar, gjorda efter räkningens översändande, med 14 dagars mellanrum, icke erlägga förfallen betalning, är Styrelsen berättigad att avbryta energileveransen tills betalning skett.

§ 12.

Allmänna
tekniska
bestäm-
melser.

Bolaget förbinder sig:

a) att icke utan Styrelsens skriftliga medgivande avsiktligt uttaga mer än maximi-E-effekten; om Bolaget oavsiktligt uttager större effekt, skall Bolaget på anfordran av Styrelsen begränsa uttagningen till maximi-E-effekten;

b) att icke utan Styrelsens skriftliga medgivande avsiktligt uttaga större energibelopp, än som tillhandahålles enligt § 5; om Bolaget oavsiktligt uttaga större energibelopp, skall Bolaget på anfordran av Styrelsen begränsa uttagningen till i § 5 angivna belopp; Bolaget är emellertid berättigat att vid fel i sina anläggningar fortsätta den större energiuttagningen intill maximi-E-effekten, i den mån detta icke medför väsentlig olägenhet för Styrelsen; dylikt fel skall snarast av Bolaget avhjälpas;

c) att vid uttagning av 200 kilowatt eller större effekt icke hålla lägre effektfaktor än 0.8 samt att vid lägre effektuttagning icke uttaga större reaktiv effekt än som vid uttagning av 200 kilowatt är tillåtet;

d) att icke på sådant sätt mekaniskt eller elektriskt sammankoppla det från Styrelsen matade trefasdistributionssystemet med annan kraftkälla, att därav olägenheter för Styrelsens anläggningar uppstå. Bolaget äger icke rätt att synkront sammankoppla sina från Nykvarn matade anläggningar med sådana anläggningar, över vilka energi levereras till Norrköping, och vilka äro synkront sammankopplade med Styrelsens nät;

e) att hålla sina elektriska anläggningar i sådant skick, att de icke återverka störande på driften av Styrelsens anläggningar, varande Bolaget skyldigt att härutinnan ställa sig till efterrättelse de Styrelsens föreskrifter, som visa sig nödvändiga;

f) att, så vitt det är praktiskt möjligt och beror av Bolagets anordningar, belasta de tre faserna så lika, att strömstyrkan vid mätapparaterna vid Nykvarn, i den mest belastade fasen icke med mer än tio (10) % överstiger strömstyrkan i den minst belastade fasen.

§ 13.

Skulle Styrelsen till följd av force majeure, såsom strejk, lockout, krig, uppror, eldsvåda, olyckshändelse, iskravning eller andra naturföreteelser eller till följd av andra händelser, vilka Styrelsen icke varit vållande, bliva urståndsatt att tillhandahålla Bolaget elektrisk kraft, upphör Styrelsens åtagande för den tid avbrottet varar.

Styrelsen är berättigad att för verkställande av reparationer, rengöring av spänningsförande delar och isolatorer, provningar, undersökningar, ändringar eller utvidgningar av sina ledningar, maskiner, apparater och dylikt tillfälligtvis avbryta leveransen, om förhållandena oundgängligen så kräva, men är Styrelsen skyldig att om möjligt förlägga sådana avbrott till sön- och helgdagar mellan kl. 8 och kl. 17; dock må sådana avbrott icke hava längre sammanlagd varaktighet än högst fem (5) timmar per avbrottsdygn samt icke infalla under den mörka delen av dygnet, och skall Styrelsen, om avbrottet kan förutses, i god tid förut underrätta Bolaget om detsamma.

För avbrott i kraftleveransen av ovannämnda anledningar samt för avbrott, vilka förorsakats av tillfälliga fel i eller bristande skötsel av Styrelsens anläggningar, äger Bolaget ej rätt till ersättning.

Skulle Styrelsens anläggningar tillfogas skada, beroende på sådana brister i Bolagets egna anläggningar eller anläggningar, som matas från dessa, som trots föreskrifter, lämnade av Styrelsen, ej inom skälig tid efter Styrelsens skriftliga, till Bolaget ställda tillsägelser avhjälpats, är Bolaget skyldigt ersätta Styrelsen sådan skada.

Styrelsen förbinder sig att ofördröjligen avhjälpa sådana fel i sina anläggningar, genom vilka leveransen av kraft till Bolaget inskränkes eller avbrytes.

*Avbrott
eller in-
skränkning
i kraftleve-
ransen.*

§ 14.

Ansvar. Bolaget skall självt bära det ansvar för skada, förorsakad av elektrisk ström från Bolagets egna anläggningar, som enligt lagen den 27 juni 1902 skulle drabba Styrelsen såsom ägare till generator- eller transformatorstation, för så vitt ej Styrelsen varit vållande till skadan.

§ 15.

Rätt att avbryta kraftleveransen. *Mom. 1.* Skulle maximi-E-effekten överskridas, och Bolaget ej på Styrelsens tillsägelse enligt § 12 mom. a minska sin uttagning, äger Styrelsen rätt, att, om Styrelsen så finner nödvändigt för kraftverkets eller ledningsnätets drift eller säkerhet, omedelbart avbryta energileveransen, intill dess Bolaget hunnit fränkoppla tillräckligt antal energiförbrukande apparater, dock skall om möjligt, innan avbrott sker, tillsägelse därom per telefon göras. För dylikt avbrott äger Bolaget icke att utbekomma någon ersättning av Styrelsen.

Mom. 2. Styrelsen äger jämväl rätt att omedelbart avbryta energileveransen till undvikande av allmän eller enskild fara, intill dess anledning till sådant avbrott upphört. För avbrott av detta slag äger Bolaget icke att utbekomma någon ersättning av Styrelsen.

Mom. 3. Brister Bolaget i annat fall, än i mom. 1 av denna paragraf avses, i fullgörandet av något, som enligt detta kontrakt åligger Bolaget, äger Styrelsen, därest rättelse är av brådskande natur, men densamma ej inom av kraftstationsbefälet förelagd skälig tid av Bolaget vidtages, rätt att omedelbart avbryta energileveransen, till dess rättelse skett. Något avdrag i den stadgade avgiften göres icke för dylikt avbrott. Ej heller erlägges skadestånd för sådana avbrott i energileveransen, för så vitt icke efter prövning, som i § 18 sägs, framgått, att Styrelsens åtgärd icke varit befogad. Är av Styrelsen påfordrad rättelse icke av brådskande natur, må ändringen anstå till efter sådan prövning, som i § 18 sägs.

§ 16.

Överlåtelse. Bolaget är berättigat överlåta detta avtal på annan solvent juridisk person. Vid tvist angående nämnda solvens förfares enligt § 18.

§ 17.

Inteckning. Inteckning till säkerhet för detta avtal får icke meddelas i någon Kronans fastighet.

§ 18.

Förfarande vid tvist. Skulle meningsskiljaktighet uppstå mellan Styrelsen och Bolaget angående tolkningen eller tillämpningen av detta avtal, skall saken hänskjutas till en opartisk sakkunnig tremannanämnd eller institution, om vilken parterna enas, eller som, om detta ej sker, utses av Överståthållareämbetet i Stockholm. Skulle kontrahent icke åtnöjas med det avgörande, som träffas av sålunda utsedd sakkunnig nämnd eller institution, är han berättigad att inom en månad efter han därav erhållit del, draga frågan under domstols prövning. Har ingendera kontrahenten inom nämnda tid instämt saken till domstol, är det beslut, som meddelats av nyssnämnda tremannanämnd eller institution, ovillkorligen bindande för kontrahenterna.

§ 19.

Definitivt godkännande. Detta avtal gäller endast under förutsättning att det senast den 1 juli 1930 godkännes av Kungl. Maj:t och av Bolagets stämma.

§ 20.

Med detta avtal, av vilket två lika lydande exemplar upprättats och utväx-
lats, förklara vi oss nöjda.

Stockholm den 14 febr. 1930.

Linköping den 14 februari 1930.

Kungl. Vattenfallsstyrelsen.

Linköpings Elektriska kraft- och
belysningsaktiebolag.

G. Malm.

A. H. Samuelsson.

W. Borgquist.

Fr. Malm.

/Sven Nordmark.

Bevittnas:

Gösta Lindman.

A. Gustafson.

Bilaga 1 b).

Tilläggsavtal nr 1.

I anslutning till det mellan Kungl. Vattenfallsstyrelsen, här nedan kallad Styrelsen, samt Linköpings Elektriska Kraft- och Belysningsaktiebolag, här nedan benämnt Bolaget, träffade avtalet av den 14 Februari 1930, här nedan kallat huvudavtalet, är följande tilläggsavtal nr 1 träffat rörande kraftleverans m. m.

§ 1.

Styrelsens ålagande. Intill dess Styrelsen färdigställt och tagit i bruk regleringsdamm vid Motala Ströms utlopp ur Norrby sjön, tillhandahåller Styrelsen åt Bolaget *ersättningskraft* (E-kraft, E-effekt, E-energi) enligt nedan följande bestämmelser.

§ 2.

E-kraftens storlek. För varje driftvecka tillhandahåller Styrelsen åt Bolaget ett kraftbelopp, som bestämmes på grundval av medelavrinningen ur Vättern vid Motala. Effektbeloppens storlek framgår av nedanstående tabell, som är upprättad för tvenne alternativ a och b (jämför bilaga A¹).

Vid alt. a tillhandahåller Styrelsen åt Bolaget ett nedan angivet kraftbelopp, som anses likvärdigt med vad som vid utnyttjandet av hela vattenmängden i Motala Ström och utan upprepning av kraftstationens avlopp kan lämnas av kraftstationen vid Nykvarn med dess nuvarande 3 maskinaggregat.

Vid alt. b tillhandahåller Styrelsen åt Bolaget ett nedan angivet kraftbelopp, som anses likvärdigt med vad som vid utnyttjandet av hela vattenmängden i Motala Ström och utan upprepning av kraftstationens avlopp kan lämnas av kraftstationen vid Nykvarn med dels dess nuvarande 3 maskinaggregat, dels ett nytt 4:de aggregat, utfört för en vattenmängd av 14 m³/s vid 3,8 m fallhöjd.

Medelvattenmängd per driftvecka vid Motala.

Effekt, som styrelsen tillhandahåller bolaget, E-effekt.

Vid uttagning enligt alt. A.

Vid 15 m ³ /s	425 kilowatt.
Ökning för varje m ³ /s utöver 15 och intill 26 m ³ /s	25 »
Vid 26 m ³ /s och därutöver	700 »

Vid uttagning enligt alt. B.

Vid 15 m ³ /s	517 kilowatt.
Ökning för varje m ³ /s utöver 15 och intill 36 m ³ /s	23 »
Vid 36 m ³ /s och därutöver	1,000 »

¹ Här utesluten.

§ 3.

Bolaget är icke berättigat uttaga större effekt än vad ovan i § 2 angivits. *Kontroll av Effektuttagningen kontrolleras med en registrerande effektmätare, angivande den högsta per hel timme uttagna medeleffekten.* *uttagningen.*

Energiuttagningen kontrolleras medelst en subtraktionsmätare, vars subtraktionsgräns inställes på ett effektbelopp lika med 1.05 gånger E-effekten.

§ 4.

Mom. 1. Såsom betalning för E-kraften erlägger Bolaget:

A) En *grundavgift*, som utgår i alternativ a med tjugosextusen (26,000) kronor per år och i alternativ b med trettiofyrratusentvåhundra (34,200) kronor per år.

B) En *tilläggsavgift* motsvarande Styrelsens nuvarande vattenrätt vid Nykvarn, utgående med tretusensexhundrafemtio (3,650) kronor per år.

Mom. 2. Betalning för eventuellt uttagen Ö-energi och Ö-effekt erlägges med de avgifter, som bestämts i huvudavtalets § 10 mom. 2 och 3. *Ö-kraften.*

Med Ö-energi avses energi, som uttagits utöver den i § 3 omnämnda subtraktionsgränsen. Med Ö-effekt avses effekt, som uttagits utöver E-effekten.

§ 5.

Styrelsen förbinder sig att från och med den 1 januari 1931 övertaga Bolagets skyldighet att från kraftanläggningen vid Nykvarn leverera kraft till arrendatorerna av kronoegendomarna Kungsbro och Björkö.

Kraftleverans till Kungsbro och Björkö.

§ 6.

Styrelsen förbinder sig att till den 1 januari 1951 utan avgift i Nykvarns kraftstation upplåta erforderligt utrymme för en AB. Knutsbro Kraftstation tillhörig transformator med tillbehör, avsedd för hopkoppling mellan Bolagets ledning och ledningen Knutsbro—Norrköping.

Sammankoppling med Norrköping.

I den mån det är utan väsentliga olägenheter för Styrelsen möjligt — med undantag alltså för tid, då Nykvarnstationen är under ombyggnad eller mera omfattande reparation eller revision — åtager sig Styrelsen att till den 1 januari 1941 av den enligt huvudavtalet eller detta tilläggsavtal tillhandahållna E-kraften efter anmodan från Bolaget leverera elektrisk energi till Norrköping medelst ett eller flera av maskinaggregaten i Nykvarnstationen. Dylik leverans skall hava varaktighet av minst 3 timmar och rekvireras minst 2 timmar i förväg. Effektbeloppet skall vara sådant, att Styrelsen kan inställa pådragen på det eller de maskinaggregat, som användas för leveransen på rationellt sätt, varmed menas, att för leveransen till Norrköping använd turbin levererar sin maximala effekt, när överskott på vatten råder, och levererar den effekt, som motsvarar bästa verkningsgrad, när brist på vatten föreligger. Den effekt, som totalt skall tillhandahållas Bolaget, minskas med det effektbelopp, som för Norrköping rekvirerats, och det antal kilowattimmar, som totalt skall tillhandahållas Bolaget, minskas med det antal kilowattimmar, som uttagits av Norrköping, dock icke med mer än högst $1.1 \times$ det antal kilowattimmar, som rekvirerats för Norrköping.

§ 7.

Styrelsen erlägger den 2 januari 1931 till Bolaget ett belopp av tjugotusen (20,000) kronor, utgörande bidrag till de anläggningskostnader, Bolaget åsamkas för ledningar mellan Nykvarns och Odenfors kraftstationer samt för anordningar, avsedda att möjliggöra kontroll i Odenfors kraftstation av Bolagets uttagning av kraft från Styrelsen vid Nykvarn.

Bidrag till ledningar och mätninganordningar.

§ 8.

Bolagets personal i Nykvarn. Styrelsen åtager sig att bereda anställning i sin tjänst åt maskinisterna C. L. Lengqvist, Anders Edv. Andersson och Ture Gunnar Nylén, nu tjänstgörande i Nykvarns kraftstation.

Denna personal skall av Styrelsen övertagas mot oförminskade löneförmåner. Bolaget skall den 2 januari 1931 till Styrelsen överlämna ett belopp av tiotusen (10,000) kronor att av Styrelsen användas för fyllnadspensioner åt den övertagna personalen.

§ 9.

Överlåtelse. Vid eventuell överlåtelse av huvudavtalet äger Bolaget skyldighet att tillse, att detta tilläggsavtal samtidigt överlåtes på samma juridiska person som huvudavtalet.

§ 10.

Huvudavtalets giltighet. I alla tillämpliga delar gälla huvudavtalets bestämmelser även beträffande detta tilläggsavtal.

§ 11.

Med detta tilläggsavtal nr 1, av vilket två lika lydande exemplar upprättats och utväxlats, förklara vi oss nöjda.

Stockholm den 14 febr. 1930.

Linköping den 14 febr. 1930.

Kungl. Vattenfallsstyrelsen:

Linköpings Elektriska Kraft- och Belysningsaktiebolag:

G. Malm.

A. H. Samuelsson.

W. Borgquist.

Fr. Malm.

/Sven Nordmark.

Bevittnas:

Gösta Lindman.

A. Gustafson.

Bilaga 1 c).

Tilläggsavtal nr 2.

I anslutning till det mellan Kungl. Vattenfallsstyrelsen, här nedan kallad Styrelsen, samt Linköpings Elektriska Kraft- och Belysningsaktiebolag, här nedan kallat Bolaget, träffade avtalet av den 14 februari 1930, här nedan kallat huvudavtalet, samt det därtill hörande tilläggsavtalet nr 1 av samma datum, är följande tilläggsavtal nr 2 träffat rörande kraftleverans.

§ 1.

Styrelsen medger Bolaget rätt att utöver den *E-kraft*, som Styrelsen tillhandahåller Bolaget enligt huvudavtalet eller tilläggsavtalet nr 1, successivt 6 månader efter till Styrelsen ställd skriftlig anmälan abonnera *tillskottskraft* (T-kraft, T-effekt, T-energi), intill ettusen (1,000) kilowatt i steg om högst femhundra (500) kilowatt per år. T-kraften tillhandahålles vid Nykvarn vid den i § 3 i huvudavtalet angivna spänningen. Priset på T-kraften och villkoren i övrigt skola — enligt Styrelsens bedömande — vara lika med dem, som vid samma tidpunkt tillämpas eller vid behov skulle tillämpas för nytt kraftabonnemang av någon av städerna Uppsala, Eskilstuna och Södertälje vid kraftleverans av samma slag, som ifrågasättes av Bolaget. Effektaavgiften skall emellertid erläggas för hela den abonnerade T-effekten, oberoende av huruvida den uttages eller ej.

Tillskottskraft.

§ 2.

För varje särskild driftvecka, äger Bolaget rätt att efter anmälan uttaga T-kraften som bottenkraft (se bil. I¹ fig. 1) eller som mellankraft med olika läge (se bil. I¹ fig. 2, 3 och 4), eller som toppkraft (se bil. I¹ fig. 5).

Uppmätning av T-kraften.

T-kraften å ena sidan skiljes från E-kraften och Ö-kraften å andra sidan medelst subtraktionsmätare, vilkas subtraktionsgränser inställas på sätt bil. I¹ utvisar.

E-kraft och Ö-kraft särskiljas enligt bestämmelserna i huvudavtalet resp. tilläggsavtal 1.

§ 3.

Bolaget äger icke rätt att utanför det å bil. II² med röda linjer begränsade området direkt eller indirekt tillhandahålla den av Styrelsen levererade T-kraften annat än efter särskild skriftlig överenskommelse med Styrelsen.

Bolagets distributionsområde.

§ 4.

Vid eventuell överlåtelse av huvudavtalet äger Bolaget skyldighet att tillse, att detta tilläggsavtal samtidigt överlåtes på samma juridiska person som huvudavtalet.

Överlåtelse.

§ 5.

I alla tillämpliga delar gälla huvudavtalets bestämmelser även beträffande detta tilläggsavtal.

Huvudavtalets tillämplighet.

¹ Bil. I här utesluten.

² Bil. II här utesluten.

§ 6.

Giltighet. Detta tilläggsavtal upphör att gälla den 1 januari 1951.

§ 7.

Med detta tilläggsavtal nr 2, av vilket två lika lydande exemplar upprättats och utväxlats, förklara vi oss nöjda.

Stockholm den 14 febr. 1930.

Linköping den 14 februari 1930.

Kungl. Vattenfallsstyrelsen.

Linköpings Elektriska Kraft- och
Belysningsaktiebolag.

G. Malm.

A. H. Samuelsson.

W. Borgquist.

Fr. Malm.

/Sven Nordmark.

Bevittnas:

Gösta Lindman.

A. Gustafson.

Bilaga 2.

A v t a l

mellan Kungl. Vattenfallsstyrelsen, nedan kallad Styrelsen, å ena sidan, samt direktören Otto Torell, advokaten Torsten Setterberg och bankdirektören Nils Brolén, nedan kallade Säljarna, å andra sidan, rörande överlåtelse av aktiemajoriteten i Motala Ströms Kraftaktiebolag, nedan kallat Kraftbolaget.

§ 1.

Säljarna försälja till Styrelsen 1.225 st. aktier i Kraftbolaget, vars aktiestock utgör 2,347 st.

Med köpet följer utdelningskupong å aktierna för tiden fr. o. m. den 1 januari 1930.

§ 2.

Köpeskillingen för varje aktie utgör *Ettusenfemhundra nittio (1,590) kronor* per aktie.

§ 3.

Säljarna äro berättigade att erhålla utdelning med 70 kronor per aktie för år 1929.

§ 4.

Köpelikviden för aktierna skall mot utlämnande av desamma, in blanco transporterade, jämte kuponger erläggas till Säljarna, så snart likviden på grund av innehållet av Kungl. Maj:ts beslut i ärendet kan av Styrelsen fullgöras, dock senast den 1 augusti 1930.

Samtidigt med köpeskillingens erläggande skall Styrelsen utbetala ränta å densamma efter 5 % om året, räknat fr. o. m. den 1 januari 1930, tills betalning sker.

Säljarna förbinda sig att vid överlämnande av aktierna bifoga bevis om att samtidigt Kraftbolagets styrelseledamöter och revisorer jämte suppleanter samt verkställande direktör ställa sina platser till förfogande.

§ 5.

Styrelsen förklarar, att överlåtelsen av aktiemajoriteten icke skall innebära någon ändring beträffande den hos Kraftbolaget fast anställda personalens anställningsförhållanden. De pensioner och understöd, som årligen beviljats av Kraftbolagets styrelse, skola fortfarande utgå enligt hittills tillämpade grunder.

§ 6.

Styrelsen förbinder sig att på samma villkor, som gälla för Säljarna, inlösa övriga aktier i Kraftbolaget, om de hembjudas före 1930 års utgång. Likvid skall i så fall erläggas senast 14 dagar efter hembjudandet, dock tidigast å den dag, då likvid erlägges för Säljarnas aktier.

§ 7.

Säljarna förbinda sig genom undertecknandet av detta avtal att gentemot Styrelsen ansvara för *dels* att Kraftbolagets balansräkning för år 1928 riktigt och fullständigt upptager alla bolagets skulder och borgensförbindelser, *dels ock* att bolagets rörelse för tiden fr. o. m. den 1 januari 1929 till dess i anledning av denna aktieförsäljning ny styrelse blivit utsedd bedrivits och kommer att bedrivas på ett med bolagets fördel förenligt fullt affärsmässigt sätt och att bolaget under samma tid icke ingått eller ingår några bolagets rörelse ovidkommande förbindelser.

§ 8.

Skulle Kungl. Maj:t icke finna skäligt godkänna detta avtal eller har dylikt godkännande icke erhållits senast den 1 juli 1930, är detta avtal förfallet och utan verkan.

Stockholm den 31 januari 1930.

Kungl. Vattenfallsstyrelsen

G. Malm.

W. Borgquist.

Otto Torell.

Torsten Setterberg.

Nils Brolén.

Bevittnas:

Fr. Malm.

Sven Nordmark.